

משוחים בשמן ומרובי בגדים

כל זמן שהיה שמן המשחה ביד ישראל, היו הכהנים הגדולים נמשחים בו, ולפיכך היו נקראים משוחים בשמן.

ומשגנו יאשיה המלך את צלוחית שמן המשחה, שוב לא נמשחו בו כהנים גדולים, והיו מתכהנים בכהונה גדולה רק על ידי לבישת שמונה בגדים של כהן גדול, [וכשרים כך לכהונה גדולה, מיתור הכתוב, "הכהן המשיח"], ולפיכך היו נקראים מרובי בגדים.

מה בין מרובה בגדים למשוח בשמן

ברוב דברים דין כהן מרובה בגדים שווה לדינו של משוח בשמן המשחה, אבל יש ביניהם חילוק, לענין הבאת קרבן חטאת.

כהן משוח, ששגג והורה לעצמו היתר על דבר אסור, ועשה כהוראתו, **מביא** על חטאו פר [=פר כהן משיח], כבי"ד ששגגו והורו לציבור היתר על דבר אסור.

ומרובה בגדים מביא על חטא כזה **כשבה** או **שעירה** לחטאת, **כשאר הדייטות** שחטאו כן.

משוח בשמן ומרובה בגדים שמצאו מת מצווה

נתבאר, שיש דבר שבו משוח בשמן עדיף על מרובה בגדים, והוא הבאת פר כהן משיח. ומאחר שבדבר זה מצינו שקדושת משוח בשמן גדולה יותר, אם הלכו שני כהנים גדולים יחדיו, זה משוח בשמן, וזה מרובה בגדים, נאפשר שיהיו שניהם בזמן אחד, כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך], ומצאו מת מצווה, ואין אחר עימהם, יטמא לו המרובה בגדים ויטפל בו, ולא יטמא לו המשוח בשמן המשחה.

משוח בשמן ומרובה בגדים בזמן אחד

אפשר שיהיו בזמן אחד שני כהנים גדולים, זה משוח בשמן המשחה, וזה **מרובה בגדים**, [שנאמר בהם הדין הני"ל].

א. כגון שגלה המשוח אחרי שנגנז השמן, ומינו תחתיו מרובה בגדים, וחזר הראשון אחרי כמה שנים, שהדין הוא ששניהם משמשים. [אבל אם מינו את השני מלכתחילה לזמן קצוב, כגון שנטמא הראשון, ומינו את השני עד שיטהר הראשון, הדין הוא, שכשחזר הראשון, אין השני עובד כלל כל ימי הראשון].

ב. כגון שנטמא המשוח ביום כיפור, ומינו תחתיו מרובה בגדים לבו ביום, שלעניין אותו היום נחשב ששניהם ראויים לעבוד, המרובה משום שעובד בפועל בו ביום, והמשוח משום שעליו עיקר העבודה, שלמחרת כשיטהר הוא לבדו ישמש. ולפי זה נפקא מינה ממה שאמרנו שקדושת המשוח עדיפה, לעניין טלטול המת מחמה לצל בו ביום, [ולא לעניין קבורת המת, כי אין קוברים ביום כיפור]. אבל למחרת יום כיפור, פשוט שקדושת המשוח עדיפה, שהרי המרובה אינו ראוי לעבודה כלל [כל ימי המשוח].

מסכת נזיר

פרק שביעי כהן גדול

דף מ"ז

האסורים בטומאה

א. כהן הדייט. אסור להיטמא למתים שאינם קרוביו, ומצווה להיטמא למתים שהם קרוביו, וכן מצווה להיטמא למת מצווה, כלומר מת הנמצא, שאין מי שיקברנו.

ב-ג. כהן גדול וכן נזיר. אסורים להיטמא גם לקרובים, אבל מצווים להיטמא למת מצווה.

ובדף מ"ח יתבאר בעזה"י מניין אנו יודעים כל זאת.

כהן ונזיר שמצאו יחדיו מת מצווה ואין אחר עימהם

נתבאר, שכהן ונזיר אסורים להיטמא למת, אלא אם כן הוא מת מצווה, ונחלקו חכמים, מה הדין כשמצאו שניהם מת מצווה, מי מהם יטמא לו לטפל בקבורתו.

לדעת רבי אליעזר, קדושת הנזיר עדיפה [אף] **מקדושת הכהן** [הגדול], **שהנזיר צריך להביא קרבן אם נטמא**, והכהן לא, **לכן יטמא הכהן** ויטפל בקבורתו, **ולא יטמא לו הנזיר**.

ולדעת חכמים, [אף] **קדושת הכהן** [ההדייט] **עדיפה מקדושת הנזיר**, **שקדושת הכהן קדושת עולם היא**, וקדושת הנזיר לשלושים יום, [ואף נזיר עולם קדושתו כקדושת נזיר סתם, שלא מצינו בשום מקום שהוא יותר קדוש ממנו], **ולכן יטמא הנזיר** ויטפל בקבורתו, **ולא יטמא הכהן**.

שמן המשחה

בענין שמן המשחה שעשה משה, נאמר, **וַיִּקַּח מִיַּד מֹשֶׁה יֵשׁוּעַ בֶּן־נִדָבָר לְאֹמֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יְהִיָּה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם** (שמות ל"ג), **ללמד**, שזה יהיה ולא אחר, ומכאן **שאסור לעשות שמן משחה אחר חוץ ממה שעשה משה**.

ומה שמשמע במסכת כריתות, שמותר לפטם את שמן המשחה אם מוסרו לציבור. (א) הכוונה לראשון שעשה את שמן המשחה לציבור בימי משה, שהוא מותר משום שעושה לציבור. (ב) א"נ הכוונה למי שעושה לציבור בכל זמן, אלא שההיתר לעשות לציבור אינו שמן לטוב בו, אלא להראות ולהתלמד איך עושים את השמן.

לו ליטמא לקרובים.

עבר מחמת קירויו ועבר מחמת מומו

כהן גדול מטמא למת מצווה

הכל מודים, שכהן גדול מצוה להיטמא למת מצווה להתעסק בקבורתו, אבל נחלקו חכמים מהיכן למדו זאת.

לדעת רבי ישמעאל – דין זה למד מהכתוב, "לְאָבִיו ... לֹא יִטְמָא", המלמד, שדווקא לאביו אינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצווה.

ולדעת רבי עקיבא – דין זה לא נכתב בפירוש בכהן גדול, אבל הוא למד ממה שנאמר בנזיר, "לְאָחִיו ... לֹא יִטְמָא", ללמד, שאפילו היה הנזיר כהן גדול, מטמא הוא למת מצווה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, ואם כן, קל וחומר לכהן גדול שאינו נזיר, שהוא מטמא למת מצווה.

כהן גדול מטמא לצרעת וזיבה של קרוביו

הכל מודים, שכהן גדול מותר להיטמא להוריו גם כשהם טמאים בטומאת צרעת או זיבה, אבל נחלקו חכמים מהיכן למדו זאת.

לדעת רבי ישמעאל – דין זה למד בגזרה שווה, שנאמר בכהן גדול, "וּלְאָמּוֹ לֹא יִטְמָא", וכן נאמר בנזיר, "וּלְאָמּוֹ ... לֹא יִטְמָא", והרי זה מלמד, שכשם שהנזיר מותר להיטמא לצרעת וזיבה, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], כך כהן גדול רשאי להיטמא לצרעת וזיבה.

והכתוב "וּלְאָמּוֹ לֹא יִטְמָא", האמור בכהן גדול, מופנה הוא לגזרה שווה, שכן איסור ליטמא לאמו במותה, אנו יודעים ממה שמצינו בכהן הדיוט, שכן קורבת אב עדיפה מקורבת אם, שלאחיו מאביו נטמא, ולא לאחיו מאמו, ואם כן, כהן גדול שאינו נטמא לאביו, פשיטא שלא יטמא לאמו. א"י מתחילת פסוק זה כבר למדנו שאסור לו ליטמא לכל הקרובים, ואמו בכלל. וכמו כן הכתוב "וּלְאָמּוֹ ... לֹא יִטְמָא", האמור בנזיר, מופנה לגזרה שווה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

ורק משום שגזרה שווה זו מופנה משני צדדים, למדו ממנה כן, שאם לא כן אפשר לדחותה, שיש להשיב, שדווקא לנזיר הותר טומאות אלו, שאינו קדוש קדושת עולם, וישנו בשאילה, מה שאין כן כהן גדול, ודעת רבי ישמעאל, רק כשמופנה משני צדדים, אין משיבין.

ומה שאנו לומדים עניין זה מהגזרה שווה, משום שכבר נאמר בשניהם שטמאים למת מצווה, אבל אם לא היה מפורש בנזיר שטמא למת מצווה, היינו אומרים שלא נאמרה הגזרה שווה, אלא ללמד שהנזיר מטמא למת מצווה, ולא להיתר צרעת וזיבה לכהן גדול. ולא היה זה גזרה שווה למחצה, כי מאחר שמצורע הוקש למת, היינו אומרים שאי אפשר למעט טומאתו, שזה כמו לעקור את הפסוק, שאסרו בטומאת מת, ממשמעותו, ורק אחרי שאין לנו דבר אחר ללמוד בגזרה שווה, אנו לומדים היתר לטומאת צרעת.

ולדעת רבי עקיבא – דין זה למד בגזרה שווה, שנאמר בכהן גדול "לְאָבִיו וּלְאָמּוֹ לֹא יִטְמָא", וכן נאמר בנזיר, "לְאָבִיו וּלְאָמּוֹ ... לֹא יִטְמָא", והרי זה מלמד, שכשם שהנזיר מותר להיטמא לצרעת וזיבה, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], כך כהן גדול רשאי להיטמא לצרעת וזיבה.

שני כהנים גדולים, אחד עבר מחמת קרי, ואחד עבר מחמת מום, ומצאו יחד מת מצווה. יתעסק בו ויטמא לו זה שעבר מחמת מום, ולא זה שעבר מחמת קרי, שזה שעבר מחמת קרי, עדיף, שהרי למחר הוא חוזר לעבודה, וזה שעבר מחמת מום אינו חוזר, עד שיעבור מומו.

סגן ומשוח מלחמה

הסגן עדיף על משוח מלחמה לעניין טומאה, משום שהסגן עומד לעבוד תחת הכהן הגדול, ואי אפשר לעבוד בטומאה, ולכן אם מצאו שניהם יחדיו מת מצווה, ואין אחר עימם, יטמא לו משוח המלחמה ויטפל בו, ולא יטמא לו הסגן.

ומשוח מלחמה עדיף על הסגן לעניין להחיותו, משום שעומד למלחמת הצבא, ותלויים בו חיי הרבים. [וכן יש בו עדיפות לעניין שמשמש בשמונה בגדים ככהן גדול, ואינו פורע, ואינו פורס, ומצווה על הבתולה, ואסור באלמנה, ואינו מטמא לקרובים, ככהן גדול].

דפים מ"ז-מ"ט

[ויקרא כ"א י"ז] הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאָחָיו ... וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא לְאָבִיו וּלְאָמּוֹ לֹא יִטְמָא.

כהן גדול אסור להיטמא למתים שאינם קרוביו

הכל מודים, שכהן גדול אסור להיטמא למתים שאינם קרוביו, אבל נחלקו חכמים מהיכן למדו זאת.

לדעת רבי ישמעאל – דין זה לא נכתב בפירוש בכהן גדול, אבל הוא למד ממה שנאמר לכהן הדיוט, "לְנִפְשֹׁת לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּיוֹ" (ויקרא כ"א א). יש מפרשים שהדבר למד בקל וחומר, ומה הדיוט הקל, שטמא לקרובים, אינו מטמא לרחוקים, כהן גדול החמור, שאינו מטמא לקרובים, שנאמר בו "לאביו ולאמו לא יטמא", אינו דין שאסור ליטמא לרחוקים. ויש מפרשים בלא קל וחומר, שהרי כל כהן גדול היה כהן הדיוט, ואיך יהיה מותר כשנוספה בו קדושה במה שכבר נאסר].

ולדעת רבי עקיבא – דין זה למד ממה שנאמר בכהן גדול עצמו, "וְעַל כָּל נִפְשֹׁת ... לֹא יָבֵא", ללמד שכהן גדול אסור להיטמא לרחוקים. ואף שכבר מוזהר בזה כהן הדיוט, נאמר הפסוק הזה בכהן גדול, ללמד, שכהן גדול עובר בזה שני לאוין.

כהן גדול אסור להיטמא גם למתים שהם קרוביו

הכל מודים, שכהן גדול אסור להיטמא גם למתים שהם קרוביו, אבל נחלקו חכמים מהיכן למדו זאת.

לדעת רבי ישמעאל – דין זה למד מהכתוב, "וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא", המלמד שכהן גדול אסור להיטמא לקרובים.

ולדעת רבי עקיבא – דין זה למד מהכתוב, "וְעַל ... מֵת לֹא יָבֵא", מלמד שאסור

לדעת רבי עקיבא, דין זה למד מהכתוב, "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ ... לֹא יִטְמָא", המלמד, שדווקא לאביו ולאמו אינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצווה.

ולדעת רבי ישמעאל, דין זה למד מהכתוב, "לְאָחִיו ... לֹא יִטְמָא", המלמד, שדווקא לאחיו אינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצווה. אבל הכתוב "לְאָבִיו" נצרך ללמד שהנזיר אינו נטמא לקרובים כפי שנתבאר. והכתוב "וּלְאִמּוֹ" נצרך לגזרה שווה, ללמד על כהן גדול שדינו כנזיר, לענין שהוא מותר להיטמא לצרעת וזיבה כנזיר.

אפילו נזיר כהן גדול מטמא למת מצווה

הכל מודים, שניזר שהוא כהן גדול, אף על פי שיש בו שתי קדושות האוסרות אותו להיטמא למתים, למת מצווה הוא נטמא, להתעסק בקבורתו. אבל נחלקו חכמים מהיכן למדו זאת.

לדעת רבי עקיבא, דין זה למד מהכתוב, "לְאָחִיו ... לֹא יִטְמָא", המלמד, שדווקא לקרובים אינו נטמא, אבל נטמא הוא למת מצווה, ומאחר שכבר למדנו זאת מהכתוב "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ ... לֹא יִטְמָא", על כרחך בא הכתוב הזה ללמד, שאפילו היה נזיר זה כהן גדול, גם כן מטמא הוא למת מצווה. [ונזיר שהוא גם כהן הדייט לא צריך פסוק מיוחד, שהרי הדייט מטמא לקרובים, ופחותה קדושתו לענין טומאה מנזיר, ואין סברא שעל ידי צירוף קדושתו לקדושת נזיר, יהיה חמור מנזיר. ויש אומרים ש"ולאמו" מלמד שניזר שהוא כהן הדייט מטמא למת מצווה, ומ"לאביו" בלבד לומד רבי עקיבא, שניזר גרידא מטמא למת מצווה].

ולדעת רבי ישמעאל, ענין זה שניזר כהן גדול מטמא למת מצווה, למד מסברא, מאחר שלמדנו שכהן גדול הותר להיטמא למת מצווה, וכמו כן למדנו שניזר הותר להיטמא למת מצווה, הוא הדין כשהוא נזיר וכהן גדול, שכן מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין.

מת מצווה דוחה אפילו מצווה שיש בה עונש כרת

הכל מודים, שמי שהיה בדרכו לעשות פסח, או למול את בנו, אף על פי שהן מצוות חמורות, שיש בביטולן עונש כרת, אם ראה בדרך מת מצווה, עליו להתעסק בקבורתו, אף על פי שבכך יבטל מהמצוות הללו.

וענין זה למד ממה שנאמר בניזר "וּלְאָחִיתוֹ לֹא יִטְמָא", לומר, דווקא לאחותו לא יטמא, אבל נטמא הוא למת מצווה, ומאחר שכבר למדנו שניזר נטמא למת מצווה, ואפילו הוא כהן גדול, על כרחך בא הכתוב הזה ללמד דין נוסף, שלצורך קבורת מת מצווה מתבטלים אפילו ממצוות חמורות אלו של מילה ופסח.

ואף על פי שלרבי ישמעאל אין חילוק בין ביטול לאו אחד או שנים, וכבר למדנו שמבטלים מצווה להתעסק במת מצווה, שאני מצוות אלו שהן חמורות, שיש בהן כרת, ולכן צריך ריבוי מיוחד, שמת מצווה דוחה אותן.

כהן גדול מטמא לצרעת וזיבה של קרוביו

הכל מודים, שניזר מותר להיטמא להוריו גם כשהם טמאים בטומאת צרעת או זיבה. וענין זה למד מהכתוב "לֹא יִטְמָא לְהֵם בְּמַתָּם", המלמד שדווקא

רביעית דם הבאה משני מתים

נתבאר שכהן גדול אסור להיטמא למתים, ובכלל איסור זה כל שהוא מטמא טומאת מת, כגון רביעית דם מן המת.

ולדעת רבי עקיבא, מותר כך שלא נאמר "נפש מת", אלא "נִפְשֵׁת מֵת" בלשון רבים, יש ללמוד, שרביעית דם מטמאה [באוהל], לא רק כשכולה ממת אחד, אלא גם כשהיא באה משני מתים.

[במדבר ו' ו-ז] כָּל יְמֵי הַזֵּירוֹ לְהִי עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא. לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאָחִיתוֹ לֹא יִטְמָא לְהֵם בְּמַתָּם כִּי נֶזְרַן אֶלְקָיו עַל רֵאשׁוֹ.

הנזיר מותר להיטמא לבהמה

הכל מודים, שניזר מותר להיטמא לנבלת בהמה, אבל נחלקו חכמים מהיכן למדו זאת.

העירוני להגיה הענין הנ"ל כד:

מדברי תנא קמא של הברייתא מבואר, ללמוד זאת ממה שנאמר בכתוב "נִפְשֵׁת מֵת", כלומר נפש אדם, ולא נפש בהמה.

ולדעת רבי ישמעאל הדבר למד ממה שנאמר האיסור בלשון ביאה "לֹא יָבֵא", לומר שאין הנזיר אסור אלא בטומאת אדם המטמא בביאה [=באוהל], ולא בטומאת בהמה, שמתמאה במגע בלבד ולא באוהל.

ורבי עקיבא אומר, או כרבי ישמעאל או שגם ללא הכתוב הזה היינו יודעים שהנזיר מותר להיטמא לבהמה שמתה, שכן בהמה אינה קרויה נפש סתם בשום מקום, אלא נפש בהמה. ועוד, שלענין טומאה אינה קרויה אלא נבילה.

הנזיר אסור להיטמא למתים בין קרובים ובין רחוקים

הכל מודים, שניזר אסור להיטמא למת, ואפילו אם המת הוא קרובו, אבל נחלקו חכמים מהיכן למדו זאת.

לדברי רבי ישמעאל, ענין זה שהנזיר אסור להיטמא לשאר מתים, מבואר בכתוב, "עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא". וענין זה שהוא אסור להיטמא גם לקרובים, מבואר מהכתוב "לְאָבִיו ... לֹא יִטְמָא".

ולדברי רבי עקיבא, ענין זה שהנזיר אסור להיטמא לשאר מתים, מבואר בכתוב "עַל נֶפֶשׁ ... לֹא יָבֵא", שמשמעות נפש היא מת אדם, ומתוך כך שנאמר גם "מֵת", הרי זה ריבוי, ללמד שהנזיר אסור להיטמא גם לקרוביו.

הנזיר מטמא למת מצווה

הכל מודים, שניזר מצווה להיטמא למת מצווה להתעסק בקבורתו, אבל נחלקו חכמים מהיכן למדו זאת.

תלמידים קנטרנים

רבי יהודה לא רצה שילמדו אצלו תלמידים קנטרנים, אף על פי שהיו גדולים בתורה ובעלי שם, וכך שנינו.

אחר פטירתו של רבי מאיר, אמר להן רבי יהודה לתלמידיו, "אל יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן, מפני שקנתרנין הן, ולא ללמוד תורה הן באין, אלא לקפחני בהלכות הן באין".

דחק סומכוס, ונכנס, אמר להם, כך שנה לי רבי מאיר, "על אלו טומאות הנזיר מגלח, על המת, ועל כזית מן המת".

כעס רבי יהודה ואמר להן, "לא כך אמרתי לכם, אל יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן, מפני שקנתרנין הן, על כזית מן המת מגלח, על המת לא כל שכן".

אמר רבי יוסי, "יאמרו, מאיר שכב, יהודה כעס, יוסי שתק, תורה מה תהא עליה", וביאר את משנתו של רבי מאיר, שיש אופן שיהא מת בלא שיהא בו כזית בשר, ועליו דיבר רבי מאיר. ולהלן יתבאר בעזה"י מהו אותו האופן.

דף נ'

הנזיר מגלח על שנטמא במת

מבואר במשנה, ש**נזיר סותר את ימי נזירותו** שעברו, **אם נטמא במת, או אם נטמא בכזית מן המת**, בין במגע בין במשא בין באוהל.

וכבר נתבאר שהמת הנזכר כאן, הוא מת שאין בו כזית בשר, שכן אם יש בו כזית בשר, הוא בכלל כזית בשר. ו**נאמרו מספר אופנים, היאך יהא מת מטמא, אף שאין בו כזית בשר**.

א. לדעת רבי יוחנן, מה ששנינו, ש**נזיר סותר את נזירותו**, כשנטמא במת, הכוונה לנטמא **בנפל, שאין בו כזית בשר, ולא נתקשרו אבריו בגידיו, שאינו מטמא משום בשר המת**, [כי אין בו כזית], **ולא משום אבר מן המת**, [כי אין טומאה לאבר אלא כשיש בו עצם בשר וגיד], **ואף על פי כן כיוון שהוא שלם, נאמרה בו טומאת מת**.

ב. לדעת רבא, מה ששנינו, ש**נזיר סותר את נזירותו**, כשנטמא במת, **הכוונה לנטמא ברוב בניין המת**, [=שני שוקיים וירך, או שני ירכיים ושוק], **או ברוב בניין אברי המת**, [=קכ"ה אברים], שאף **שאינ בהם שיעור רובע קב**, שהוא שיעור עצמות לטמא [בשאר מקומות, וממילא כל שכן שאין בהם שיעור חצי קב, שהוא שיעורן לטומאת הנזיר], מטמאין הן משום רוב בניין רוב בניין משום שהן שלימות. [ובתוס' הסתפקו, אם רבי יוחנן מודה לדין זה].

ג. ויש גורסים, שלדעת רבא, כוונת המשנה לשדרה וגולגולת שאין בהם רובע קב, ואף על פי כן מטמאות משום שהן שלימות, אלא שהתוס' דחו גרסא זו, [אף שהדין דין אמת, משום שדבר זה כבר מפורש במשנה].

בטומאת מת אסור להיטמא להם, אבל מטמא הוא לטומאת צרעת וזיבה, [אף על פי שמצורע חשוב כמת].

דף מ"ט

לרבי עקיבא הוצרך לכתוב גם "ולאָביו" וגם "ולאָמו"ו

נתבאר, שלדעת רבי עקיבא, הכתוב "ולאָביו וּלְאָמו"ו" האמור בכהן גדול, נכתב לגזרה שווה, ללמד, שכהן גדול מטמא לצרעת וזיבה כמו נזיר. והכתוב "ולאָביו וּלְאָמו"ו" האמור בנזיר, נכתב ללמד, שדווקא להם אין הנזיר נטמא, אבל הוא נטמא למת מצווה.

והטעם לכך שנכתב גם "ולאָביו" וגם "ולאָמו"ו" כדי ללמוד זאת, ולא די לכתוב את אחד מהם, **משום שאם היה כתוב רק אחד מהם, היינו אומרים, שלא נכתב בכהן גדול לגזרה שווה, ובנזיר למת מצווה, אלא למעט את השני שלא נכתב**. שאם היה כתוב רק שאינו מטמא לאביו, היינו אומרים דווקא לקורבת אב, שאינה ודאית, אינו מטמא, אבל לקורבת אם, שהיא ודאית, הוא מטמא. ואם היה כתוב רק שאינו מטמא לאמו, היינו אומרים דווקא לקורבת אם אינו מטמא, שאינה קורבה חשובה, שאין הזרע מתייחס אחריה, אבל לקורבת אב החשובה הוא מטמא.

ואף שמתחילת הפסוקים כבר נתרבו כל הקרובים לאיסור, ולא חילקנו בין קורבת אב לקורבת אם, היה בא המיעוט שאחר כך לדרוש בריבוי ומיעוט, והיינו ממעטים אחד מהם, אבל עכשיו שנכתבו גם אביו וגם אמו, אין כאן מיעוט, ויכולים אנו ללמוד, שנכתבו בכהן גדול לגזרה שווה, ובנזיר למת מצווה.

יש מפרשים, שלפי סוגיית הגמרא כאן, אי אפשר היה ללמוד מ"לאביו" לחוד, או מ"ולאמו" לחוד, בין בכהן גדול לגזרה שווה, ובין בנזיר למת מצווה, כי היינו אומרים שבא האחד שנכתב למעט את השני שלא נכתב, כמו שנתבאר לעיל.

ויש מפרשים, שאחרי שראינו בפרשת כהן גדול, שלא נכתבו למעט זה את זה, שוב לא היה צריך לכתוב את שניהם בפרשת נזיר, ומה שנכתבו שניהם גם בפרשת נזיר, כי באו ללמד שני דברים, (א) מ"לאביו" אנו לומדים, שהנזיר מטמא למת מצווה. (ב) ומ"ולאמו" אנו לומדים, שאפילו היה הנזיר כהן הדיוט, מטמא הוא למת מצווה. ויש מפרשים שכן סוברת גם סוגיית הגמרא בזבחים.

ויש מפרשים שסוגיית הגמרא בזבחים סוברת, שאף בפרשת כהן גדול, לומדים אנו שני לימודים מ"לאביו ולאמו", ולא אומרים שאם היה נכתב רק אחד מהם, היה ממעט את השני שלא נכתב.

טומאות שהנזיר מגלח עליהן

כבר נתבאר, שהנזיר אסור בטומאה, ואם נטמא, הוא מגלח, ומביא קרבנות, וחוזר ומונה נזירותו מתחילה. ובמשנתנו נתבאר באלו אופנים המת מטמא שיהא הנזיר מגלח על טומאתו. והם יתבארו בעזה"י להלן על סדר הגמרא.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון ח57
מסכת נזיר מ"ז – ס"ו

חיבור על ידי יציקה מכלי לכלי

הנזיר מגלח על שנטמא בכזית נצל

היו לפני שני כלים, באחד משקה טהור, ובאחד משקה טמא, ויצק מהמשקה
הטהור לתוך המשקה הטמא, לא נטמא הטהור מן הטמא, כי המשקה הניצוק
אינו נחשב חיבור, לטמא את העליון מהתחתון.

נצל הוא בשר המת שנימוח [מעצמו], או מוהל היוצא מן המת, וניתן להבדיל
בין נצל, שהוא מגוף המת, לבין שאר משקין היוצאים ממנו, שאינם מגופו,
[כגון כיחו וניעו], שרק בשר המת שנימוח חוזר לקרוש, ורק מוהל היוצא מגופו
של מת מעלה רתיחה, אבל שאר משקין היוצאים ממנו, לא חוזרים לקרוש,
ולא מעלים רתיחה.

אבל אמרו חכמים, שהיוצק דבש הזיפים או צפיחית, טהור לתוך טמא,
הניצוק מחבר אותם, ונטמא העליון מהתחתון.

ואם נטמא הנזיר בכזית נצל, בין במגע בין במשא בין באוהל, סותר הוא את
הימים שעברו מנזירותו.

נבילה שנפסלה מאכילת אדם

והסתפקו בגמרא בטעם הדבר, האם משום שיש בהם רירי, כלומר כשמפסיק
לצקת אותם, העומד ליפול חוזר לאחוריו, ודבר כזה שיש בו רירי [כדבש הזיפים
וצפיחית], נחשב שכולו מחובר [אף בשעה שהוא ניצוק מכלי לכלי], אבל בשאר
דברים עבים, אין הניצוק מחבר את העליון והתחתון. או שהטעם הוא שכל
דבר שהוא עבה [כדבש הזיפים וצפיחית], נחשב שכולו מחובר [אף בשעה שהוא
ניצוק מכלי לכלי], ואם כן כל שאר אוכלין שהם עבים [כמותם], דינם כדבש
הזיפים וצפיחית.

הנבילה היא דבר מאכל שנאמרה בו טומאה חמורה, שהנבלה מטמאה אפילו
אדם [במגע ובמשא], ונחלקו מה דינה לטומאה כשנפסלה מאכילת אדם.

ומבואר שלדעת בית שמאי, אפילו דבר שיש בו רירי קל, כמו מקפה של
גרוסות ושל פול, נחשב שכולו מחובר [אף בשעה שהוא ניצוק מכלי לכלי], אף על
פי שאין רירי שלו חזק כרירי של דבש הזיפים וצפיחית.

יש אומרים, שאם נפסלה הנבלה מאכילת אדם, פוקעת ממנה הטומאה,
שנאמר "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה", מלמד שרק הראויה לגר קרויה
נבילה, אבל אם אינה ראויה לו, טהורה. ואם כן, אפילו אם תאמר שיש נצל
לבהמה, אין הנצל מטמא, כי אינו ראוי לאכילת אדם.

- ואם כן, אם דעת חכמים, שרק דבר שיש בו רירי חזק, כדבש הזיפים
והצפיחית, נחשב למחובר אף כשהוא ניצוק, הוסיפו עליהם בית שמאי רק
רירי קל.

יש אומרים, שרק כשתפסל מאכילת כלב, פוקעת ממנה הטומאה. ואם כן,
יש להסתפק אם יש נצל לבהמה ומטמא, כי ראוי לכלבים, או שלא נאמר כלל
דין נצל בטומאת נבילות.

- ואם דעת חכמים, שכל דבר עבה כדבש, נחשב למחובר אף כשהוא ניצוק,
הוסיפו בית שמאי, שגם כל דבר שיש בו רירי, נחשב למחובר, ואפילו רירי קל.

טומאת אוכלין בדבר שנפסל מאכילה

חיבר חתיכות חלב מן המת ועשה מהן כזית

פירורי חלב מן המת שהמיס אותן, וקרוש ונעשו חתיכה אחת, ששיעורה
כזית, אינה מטמאה ככזית מן המת, מפני שחיבור על ידי אדם, אינו נחשב
חיבור לעניין זה, ודין החתיכה כדין פירורי חלב, שאין בכל אחד שיעור כזית
לטמא.

אוכלים שנטמאו מדבר אחר, כגון מנגיעת שרץ, שבכך יש בהם טומאה קלה
שהם וולד טומאה ואינם מטמאים אדם וכלים, הכל מודים בהם שרק
כשיפסלו האוכלין מאכילת כלב, תפקע מהם הטומאה.

דבש הזיפים

כזית בשר מן המת שהמיסוהו

מבואר בברייתא, שכזית שלם מן המת שהתיכו לא פקעה ממנו טומאתו.
יש אומרים, שהטעם לכך הוא, משום שכל דבר עבה נחשב שכולו מחובר, ואם
כן, אף על פי שהתיכו, כיוון שכל הזמן היו חלקיו יחדיו, הרי זה כמי שלא
נתפרדו זה מזה מעולם, [ולא נפחת מכזית], ולא פקעה טומאתו.

דבש הזיפים הוא דבש עב ביותר. ונחלקו חכמים, מדוע נקרא בשם דבש
הזיפים.

לדעת רבי יוחנן, נקרא כן, מלשון זיוף, כי רגילים לזייפו, על ידי שמוסיפים לו
מים, ואינו ניכר מחמת עוביו.

ולדעת ריש לקיש, נקרא כן, על שם שבא ממקום ששמו זיף.

צפיחית

יש אומרים שבסתם התכה פקעה טומאתו, כי אין אנו מחשיבים כל דבר עבה
למחובר [אלא אם יש בו רירי], ובברייתא מדובר, שכשהרתיחו על גבי האש עלה
כזית שלם ממנו בבת אחת לפי הכלי וקרוש שם, באופן שברור שלא חסר ממנו
מאומה, ולא נשתנה מבניינו הראשון.

יש אומרים שצפיחית היא דבש שרודים אותו מהכוורת מעורב בשעווה.

יש אומרים, שצפיחית היא עיסה המטוגנת בדבש.

ד. שכבת זרע במעי אשה.

אפילו אם עובר שכבר נוצר, נחשב כאדם אחר, עדיין יש להסתפק בשכבת זרע, האם משום שעוד לא נוצר ממנה האדם האחר, נחשבת לחלק ממנה, או מכיוון שבא מחוץ לגופה, נחשבת כדבר אחר.

ה. פרש במעי אדם.

הספק הוא, אם נחשב הפרש כגופו, משום שאי אפשר לחיות בלא אוכל, או כיוון שסופו לצאת, נחשב כדבר אחר.

ו. עורו של מת.

ענין זה צריך ביאור, מה ספק יש בעור, הלא עור המת המחובר למת, מטמא מהתורה כבשרו לדברי הכל, והתוס' לא ביארו בזה כלום.

ורש"י פירש בפירושו הראשון, שיעורו אינו עור האדם, אלא מלשון ערער, והכוונה לרוק שיוצא לאדם בלא טורח, כשמערער לתוך פיו, (להבדיל מכיחו וניעו, שהם רוק היוצא על ידי הדחק).

ורבינו פרץ מפרש, שהכוונה לעור ממש, שהפשיטו מן המת.

ואולי אפשר לומר, שמדובר בעור ממש המחובר למת, אלא שאין הספק מחמת העור עצמו, אלא מחמת זיעה ושאר לכלוכים שבו, האם בטלים לו, ואין בתוך העור דבר אחר, שיבטל מן המת טומאת רוב, או שיש בו דבר אחר, ועד שינקו אותו כראוי, (שישלקנו במי טבריה כדלקמן), נחשב שמעורב בו דבר אחר.

ז. כיחו וניעו.

הספק הוא, אם כיחו וניעו נחשבים כגופו, או כדבר אחר, מכיוון שפרשו ממנו.

ואם נאמר, שכל הדברים הללו נחשבים כדבר אחר, לבטל טומאת רוב מן המת, אין טומאה רוב אלא במת, שהשקוהו מי דקלים, לנקות את גופו מפרשו וכיחו וניעו, ושלקוהו במי טבריה, להשיר את עורו, (או לנקותו היטב), וסכוהו בנשא, להסיר שערו, [כמאן דאמר אפילו שער שאינו עומד להיגזז נחשב כדבר אחר].

רקב מחמת טחינה

אין טומאת רוב אלא כשנעשה המת עפר מחמת ריקבון, ולא מחמת טחינה, ולכן מת שטחנהו, אינו מטמא משום רוב.

אך אם נרקב המת אחר שטחנהו, ספק בגמרא אם מטמא טומאת רוב.

רקב אבר מן החי

אבר מן החי אינו מטמא טומאת רוב. אך אם נרקב אברו של אדם בעודו חי ואחר כך מת אותו אדם ונרקב כולו, ספק בגמרא אם חוזר גם אותו אבר לטמא טומאת רוב.

אברי המת שרגילים לפרוש ממנו

כל חלקי המת המחוברים לו, מטמאים מהתורה כמותו, אפילו אם אינם

הנזיר מגלח כשנטמא במלוא תרווד רוב

מבואר במשנתנו, ששיעור ריקבון המת לטמא נזיר במגע ובמשא ובאוהל, הוא כמלא תרווד.

לדעת חזקיה, שיעור זה הוא כשיעור מלא פס ידו, כלומר כף היד בלא האצבעות. [וכן אמר רבי מאיר בברייתא. אי"נ רבי מאיר אמר כשיעור אצבעות כף ידו, אלא ששיעור האצבעות לבדם, הוא כשיעור כף היד בלא האצבעות].

ולדעת רבי יוחנן, זהו כשיעור מלא חופניו. [וכן אמרו חכמים בברייתא].

דף נ"א

מתי נאמרה טומאת רוב

לא נאמרה טומאת רוב, אלא במת שנקבר שלם, ונרקבו בו עצמות גידים ובשר, ולא נתערב בו כשנרקב שום דבר שאינו ממנו. [יתכן שהטעם לזה, משום שלא נאמר דין רוב, אלא כשנרקב מחמת עצמו, ואם נתערב בו דבר אחר, אותו דבר גם גורם לריקבון]. ולכן אין טומאת רוב אלא במת (א) שנקבר לבדו, [שלא נתערב עמו מת אחר], (ב) ונקבר ערום, [שלא נתערבו עמו בגדיו], (ג) ונקבר בארון של שיש, [ולא של עץ שמרקב], או שנקבר על רצפה של אבנים, [ולא של לבנים שנשחקות], שאז ברור וידוע, שלא נתערב בריקבון שום דבר שאינו ממנו.

דברים שנסתפקו בהם אם מבטלים טומאת רוב

נתבאר, שאין רוב המת מטמא, אלא כשנרקב המת לבדו, בלא דבר אחר עמו. ולהלן יובאו דברים שנסתפקו בהם, אם נחשבים הם כדבר אחר לבטל טומאת רוב מריקבון המת או לא.

א. שער המחובר למת.

יש אומרים, שהספק רק בשער העומד להיגזז, ומטעם שכל העומד להיגזז כגוזז דמי, אבל שער שאינו עומד להיגזז, פשוט שאינו נחשב כדבר אחר.

יש אומרים, שהספק אף בשער שאינו עומד להיגזז. [אבל שער גזוז, לדברי הכל נחשב כדבר אחר].

יש מפרשים, שמעולם לא הסתפקה הגמרא, בשער המחובר למת, אם נחשב כדבר אחר, ובוודאי הוא כמת עצמו ואינו מבטל טומאת רוב, וספק הגמרא הוא רק לענין טומאה כמו שיתבאר בעז"ה בהמשך.

ב. עור העקב של המת.

כשנרקבה רגל רגלו, יתכן שסיבת הריקבון היא עור העקב, שהוא עבה, ואין בו חיות [אף בחיי המת], ולא היה הריקבון מחמת מיתת המת. [ומכאן משמע, שהטעם שאין טומאת רוב, כשמעורב בו דבר אחר, משום שלא נאמרה טומאת רוב, אלא כשנעשה הרוב רק מחמת מיתת המת].

ג. עובר במעי אשה.

הספק הוא, האם העובר נחשב כחלק מהאשה, משום שעובר ירך אמו, או שנחשב כאדם אחר, משום שהיה עומד לצאת ממנה.

דברים שמתחילה נחלקו בהם רבי עקיבא וחכמים

מגופו ממש, (כעוררו שינוי שיערו וציפורניו), משום שהן כיד לטומאת מת.

בששה דברים רבי עקיבא טימא את נזיר, וחכמים מטהרים [וחזר בו רבי עקיבא]:

ואם פרשו ממנו, שינוי שיערו וציפורניו טהורים לגמרי. ובעורו נחלקו חכמים, יש אומרים שטמא מהתורה, ויש אומרים שטמא מדרבנן.

- א. אבר מן המת שבא משני מתים, כלומר, חצי אבר מכל אחד.
- ב. אבר מן החי שבא משני בני אדם, כלומר, חצי אבר מכל אחד.
- ג. חצי קב עצמות שבא משני מתים, כלומר, רובע קב מכל אחד.
- ד. רביעית דם הבאה משני מתים, כלומר שמינית דם מכל אחד.
- ה. עצם כשעורה שנחלק לשנים.

ואם עוד לא פרשו מן המת, אלא שעומדים לפרוש, [כשער העומד לגלח, וציפורניים העומדים להיגזז], ספק בגמרא אם נידונים כאילו כבר פירשו ממנו וטהורים, או נידונים כמחוברים לו וטמאים.

דף נ"ב

ו. שדרה. ז. וגולגולת, [משני מתים].

בריה חסרה

ונמנו כאן שש מחלוקות, אף על פי שיש כאן שבעה דברים. כי שדרה וגולגולת מחלוקת אחת היא, שלא טימא רבי עקיבא אלא שדרה עם גולגולת יחד, [אלא שהוא טימא אפילו שדרה ממת אחד, וגולגולת ממת אחר, וחכמים טימאו רק כשבאו ממת אחד].

האוכל נמלה שלמה, בכל גודל שהוא, לוקה על כך, משום שבבריה שלמה לא נאמר שיעור כזית לאיסור אכילה.

א"נ שדרה וגולגולת נחשבים לשתי מחלוקות, [שלדעת רבי עקיבא אפילו חצי שדרה ממת אחד עם חצי שדרה ממת אחר מטמאים, וכן שני חצאי גולגולת, ולדעת חכמים דווקא שדרה ממת אחד מטמאת, וכן גולגולת ממת אחד]. **ומה שנמנו כאן שש מחלוקות ולא שבע, כי המחלוקת בעצם כשעורה לא נמנית עם השאר, שבזה לא נחלקו על רבי עקיבא כל החכמים,** כמו בשאר המחלוקות, ורק רבי יוחנן בן נורי נחלק עמו בזה. או שמחלוקת של עצם כשעורה לא נמנית עם השאר, **כי אין בה טומאת אוהל,** כמו בשאר הדברים.

והסתפקו בגמרא אם שיעור בריה הוא דווקא כשהיא שלמה, או אפילו חסרה אם יכולה לחיות כך, [כגון שחסרה רגלה], יש כאן שיעור בריה, ולוקה אם אוכלה.

א"נ המחלוקת לענין אבר מן החי לא נמנית עם שאר המחלוקות, כי לא מנו אלא את המחלוקות של טומאת מת.

שרצים טומאתם כעדשה

א"נ המחלוקת ברביעית דם לא נמנית עם שאר המחלוקות, כי בדבר זה לא חזר בו רבי עקיבא, כמו שחזר משאר דברים שחלק על חכמים.

שני כתובים נאמרו בענין טומאת שרצים. (א) כתוב אחד אומר, "אַלֶּה הַסְּמַיִם לְכֶם בְּכָל הַשָּׁרֵץ כֹּל הַגֵּלֶע בָּהֶם בְּמַתֵּם יְטַמֵּא עַד הָעָרֵב" (ויקרא י"א ל"א), ומשמע מזה שהכוונה לנוגע בהם כשהם שלמים. (ב) וכתוב שני אומר, "וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מִהֶם בְּמַתֵּם יְטַמֵּא מִכָּל פְּלִי עֵץ אוּ בְּגָד אוּ עוֹר אוּ שֶׁק כֹּל פְּלִי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מְלֶאכֶה בָּהֶם בְּמַיִם יִבָּא יְטַמֵּא עַד הָעָרֵב וְטָהַר" (ויקרא י"א ל"א), ומשמע מזה שהכוונה אף למי שנפל עליו חלק מהם שאינו שרץ שלם.

ויישוב שני הכתובים הללו הוא, שאמנם השרצים מטמאים גם כשאינם שלמים, ומכל מקום צריך שיהיה בהם כשיעור שרץ שלם הקטן ביותר, ושיעורו חכמים, שהשרץ השלם הקטן ביותר הוא החומט בתחילת ברייתו, ששיעורו אז כעדשה. ומכאן ששיעור שרצים לטומאה הוא כעדשה.

רבי שמעון מתענה על לשון שאינו הגון שאמר על רבו

לעיל נתבאר, שמתחילה נחלק רבי עקיבא על חכמים בדברים הנ"ל וחזר בו. וזו היא דעת רבי יהודה. אולם רבי שמעון חלק עליו ואמר, שלא חזר בו רבי עקיבא, אלא כל ימיו של רבי עקיבא היה מטמא, וסיים רבי שמעון דבריו, "אם משמת חזר בו, איני יודע", ומאחר שאין דרך ארץ לדבר על רבו בלשון זה, ישב והתענה ימים רבים, עד שהושחרו שיניו מפני התעניות.

הנזיר מגלח כשנטמא בשדרה וגולגולת

מבואר במשנתנו, ששדרה וגולגולת מן המת מטמאין נזיר לסתור נזירותו, בין כשנטמא בהם במגע, ובין בהם במשא, ובין כשנטמא בהם באוהל, [אף כשאין בהם שיעור רובע הקב, ובלבד שיהיו כל חלקי השדרה והגולגולת יחד].

ונסתפקו בגמרא, אם כל אחד מהם בפני עצמו מטמא את הנזיר, או רק כשיהיו יחד שדרה וגולגולת הם מטמאים אותו.

ושדרה זו שהיא מטמאה, [לבדה או בצירוף גולגולת], דווקא כשלא נשתברו רוב צלעותיה, ואם היא בקבר, אפילו נשתברו הצלעות, הקבר מצרפן.

טומאת רובע קב מעצמות המת

כלל בדינינו, שרובע קב עצמות המת, מטמאים טומאת מת, אך נחלקו חכמים באיזה אופן.

א. לדעת בית שמאי, רובע קב עצמות המת מטמאים, דווקא כשבאו משנים או שלושה אברים, אבל אם באו מהרבה אברים, אינם מטמאים.

הכרעה שלישית

כלל בידינו שבמקום שנחלקו החכמים, ובאה הכרעה שלישית, אין אנו פוסקים כמותה.

יש מפרשים, שהכוונה להכרעה של דור שלישית, (והוא הדין דור שני), משום שאין התלמידים יכולים להכריע, במקום שנחלקו רבותיהם, ולא הכריעו בעצמם.

יש מפרשים, שהכוונה לדעה שלישית, שלא נמצאו לה סימוכין בדברי החולקים, כי כשהכרעה היא על פי חילוק וסברא, שלא הסכימו לו שני החולקים, נמצא שההכרעה היא גם דעת יחיד, ואין לסמוך עליה.

טומאת אבר מן המת וטומאת אבר מן החי

אבר מן המת, ואבר מן החי, שיש עליהם בשר כראוי, [שאם היה האבר מחובר באדם חי, היה מעלה ארוכה על ידי בשר זה], **מטמאין נזיר, במגע ובמשא ובאוהל**.

ואבר מן המת, [שאינו בו עצם כשעורה], ואבר מן החי, שאין בהם בשר כראוי. **לדעת רבי יוחנן, אינם מטמאים נזיר, אף לא במגע ובמשא. ולדעת ריש לקיש, מטמאים הם נזיר במגע ובמשא.**

דף נ"ד

[במדבר י"ט ט"ז] וְכָל אֲשֶׁר יִגַע עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה בְּחֶלֶל חֶרֶב אוֹ בְּעַצֵּם אָדָם אוֹ בְּקֶבֶר יִטְמָא שְׂבָעַת יָמִים.

אופנים שנטמאים בהם טומאת מת

חכמים דרשו מהכתוב הנ"ל באלו אופנים נטמאים טומאת מת.

א. "וְכָל אֲשֶׁר יִגַע" – זה הנוגע במת.

ב. "עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה" – לרבות את המאהיל על המת, אף על פי שאינו נוגע בו.

ג. "בְּחֶלֶל" – לרבות אבר מן החי, שיש עליו בשר כראוי, [שאם היה האבר מחובר באדם חי, היה מעלה ארוכה על ידי בשר זה].

ד. "חֶרֶב" – ללמד שחרב [או שאר כלי מתכות] שנגעה בחלל [=במת], נעשית אבי אבות הטומאה כמותו, ומטמאת אדם טומאת שבעה, במגע ובמשא ובאהל. [ואם נגעה בטמא מת, נעשית אב הטומאה כמותו]. לפירושו של הר"ר יצחק מסימפוני"ט, כל הכלים [חוץ מכלי חרס] דינם כן. ולפירוש התוס' רק בכלי מתכות נאמר דין זה.

ה. "או בְּקֶבֶר" – לרבות אבר מן המת, שיש עליו בשר כראוי.

ו. "או בְּעַצֵּם אָדָם" – לרבות טומאה בעצמות. [וכבר נתבאר לעיל, באיזה שיעור, אם רבע קב או חציו, ומאיזה עצמות, אם מרוב מניין או בניין, או אף משדרה או גולגולת].

ב. ולדעת בית הלל, רובע קב של עצמות המת מטמאים גם כשבאו מרוב מניין אברים, [דהיינו כ"ה אברים], או מרוב בניין האדם, [שהם שני שוקיים וירך, או שני ירכיים ושוק].

ג. ולדעת רבי יהושע, לא נחלקו בית הלל ובית שמאי, שכשאמרו בית שמאי שנים או שלושה אברים, כוונתם לרוב בניין האדם, שהם שני שוקיים וירך, או שני ירכיים ושוק, [ומה שאמרו שנים או שלושה, לאו דווקא שנים. אי"נ שוק הוא כחצי ירך, ולכן לשני שוקיים וירך הם קראו שני אברים, שהכל הוא כשני ירכיים, ולשני ירכיים ושוק קראו שלושה אברים].

ד. ולדעת שמאי, אפילו עצם אחד הבא מהשדרה או מהגולגולת אם הוא רובע קב מטמא.

דף נ"ג

שיעור עצמות ודם לטומאת מת

חלקי עצמות המת, [הבאים מרוב בניין (האדם), או מרוב מניין (אברים)], כדעת בית הלל, וכן דם המת, מטמאין, אלא שנחלקו חכמים, מה שיעורן לטמא במגע ומשא ואוהל.

מקצת זקנים הראשונים אמרו, חצי קב עצמות, וחצי לוג דם, מטמאים לכל מי שנאמר בו איסור טומאה, [תרומה וקדשים ונזיר ועושה פסח].

ומקצת זקנים הראשונים אמרו, רובע קב עצמות, ורובע לוג דם, מטמאים לכל מי שנאמר בו איסור טומאה, [תרומה וקדשים ונזיר ועושה פסח].

ובי"ד אחרון אמרו משום חגי זכריה ומלאכי, לתרומה וקדשים, רובע קב עצמות, ורובע לוג דם. ולנזיר ועושה פסח, חצי קב עצמות, וחצי לוג דם, וכך היא ההלכה. [אלא שספק בגמרא לעניין חלקי שדרה וגולגולת, אם אפילו לנזיר ועושה פסח שיעורן ברובע עצמות].

פחות מחצי קב עצמות

נתבאר שלדעת בי"ד אחרון, שיעור עצמות לטמא את הנזיר הוא חצי קב. אמנם שיעור זה נאמר לענין טומאת עצמות מכל וכל שיטמאו במגע ומשא ואוהל. אבל יש שני אופנים, שגם פחות מחצי קב עצמות יטמא את הנזיר, במגע או במשא.

א. עצם שלימה, בשיעור שעורה.

ב. עצמות מפוררות אפילו כקמח, בשיעור רובע הקב.

רבע לוג דם

לדעת רבי עקיבא, דם מן המת, אף על פי שאינו מטמא את הנזיר באוהל, כשהוא פחות מחצי לוג, מטמא הוא במגע ובמשא בשיעור רבע הלוג.

מטמאים במגע.

ולפי התירוץ האחרון בתוס', אמנם דין זה הוא כדעת רבי שמעון, האומר שקברי נוכרים אינם מטמאים, אך כדברי רבינא, האומר, שרק באוהל אינם מטמאים, אבל במגע מטמאים, ומכאן אנו לומדים זאת, שמפסוק זה יש ללמוד, שלפני מתן תורה היו הקברים מטמאים במגע בלבד, ואם כן הוא הדין קברי נוכרים שאחרי מתן תורה, שדין קבריהם כדין כל הקברים שלפני מתן תורה.

ולפי תירוץ ריב"א, דין זה אמור אף לדעת חכמים, האומרים, שקברי נוכרים מטמאים גם באוהל, ואין חילוק בין קברי ישראל לקברי נוכרים, וממילא אין חילוק בין קודם מתן תורה, שהיו הכל כנוכרים, לאחרי מתן תורה, שהובדלו ישראל לקדושה, וקבר שלפני הדיבור, האומר כאן, הכוונה לקבר שלפני ציווי פרשת טומאה, שבא הפסוק ללמד, שלא רק הקברים שאחר הציווי מטמאים, אלא אף קברים שקודם הציווי מטמאים.

מי מטמא באהל לדעת רבי שמעון

בענין טומאת מת נאמר "זאת היתורה אדם כי ימות באהל" (במדבר י"ט), ולדעת רבי שמעון, רק ישראל קרויים "אדם", ולא שאר אומות, ולפיכך קברי נוכרים אינם בכלל הפרשה, ואינם מטמאים. ומכל מקום מודה הוא, שמי שנקרא אדם, אף שהיה קודם מתן תורה, יש בו טומאה כישראל, ונכלל בזה אדם הראשון, ואברהם הנקרא "האדם הגדול בענקים".

נזיר שנטמא ונטהר מתי מתחיל למנות נזירות טהרה

מחלוקת רבי אליעזר וחכמים, בענין נזיר שנטמא אם מתחיל למנות נזירותו טהרה מיום שביעי או מיום שבואר לעיל בדף י"ח, ומבואר כאן שמשנתנו כדעת חכמים.

טומאות שאינן סותרות הנזירות ואינן עולות

יש טומאות, שאם נטמא בהן הנזיר, אינו סותר ימי נזירות שמנה, שיהא צריך לחזור ולמנות מתחילה, ואין לו קרבן נזירות על הטומאה, ומכל מקום ימים שהוא טמא אינם עולים לו למנין הנזירות.

ארבע מהטומאות הללו אינן טומאות מת מהתורה, ולכן אינן סותרות, אבל מדברי חכמים הן טומאות מת, ולכן אינן עולות לו.

א. סככות. כלומר, אילן שענפיו רחוקים זה מזה, ואין בהם אוהל טפח, מן התורה, אפילו ידוע שיש תחתיו כזית מן המת, המהלך תחתיו טהור, כי אין כאן אוהל, אלא שחכמים גזרו שיהיה טמא.

ב. פרוצות. אבנים בולטות טפח מהגדר הסמוך לבית הקברות, ויש נפל תחת אחת מהן, [אם אחד הלך תחת כולן, טמא בוודאי, כי נטמא מהנפל באוהל, אבל אם הלך תחת אחת מהאבנים, ספק אם נטמא, וספק טומאה ברשות הרבים טהור, אלא שחכמים גזרו שיהיה טמא.

ג. בית הפרס. שדה שנחרש בה קבר, חשו חכמים עד מאה אמה, שמא הביאה

ז. "או בקבר" – לרבות טומאת קבר. שאם הקבר סתום מכל צדדיו, ויש על גבי המת עד תקרת הקבר אויר טפח, יש טומאה על הקבר, כנגד כל הקבר, אף שלא כנגד המת. [אבל אם אין על גבי המת אויר טפח, אין טומאה על הקבר, אלא כנגד המת. ואם יש אויר טפח, אבל הקבר אינו סתום, אין טומאה על הקבר, אפילו כנגד המת, כי התקרה חוצצת בפני הטומאה. – כל זה מדין התורה אבל חז"ל גזרו שיטמא].

טומאת עצם כשעורה מן המת

הכל מודים, שעצם כשעורה מן המת מטמאה במגע, שנאמר בענין הטהרה מטומאת מת, "וְלָקַח אֶזוֹב וְטָבַל בְּמֵי אֵשׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל הָאֵהָל וְעַל כָּל הַפְּסוּטוֹת אֲשֶׁר הֵיוּ שָׁם וְעַל הַנֶּגַע בְּעֶצֶם אוֹ בְּחֵלֶל אוֹ בְּמַת אוֹ בְּקֶבֶר" (במדבר י"ט י"ח), ובא הכתוב ללמד שהנוגע בעצם כשעורה נטמא בכך.

ולדעת רבי יוחנן, עצם כשעורה מטמא גם במשא שלא בנגיעה, שלכך נאמר בכתוב "או בַּמַּת", ללמד על העצם הזה שמתמאה גם במשא. [אבל ריש לקיש לומד מהכתוב הזה דין אחר כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

טומאת אבר מן החי

לדעת רבי יוחנן, אבר מן החי אינו מטמא אלא אם יש עליו בשר בשיעור שהיה מעלה ארוכה, אם היה האבר מחובר.

ולדעת ריש לקיש, אבר מן החי מטמא גם אם אין עליו בשר כראוי, שלכך נאמר בכתוב "או בְּחֵלֶל" ללמד על אבר מן החי שמתמא אף אם אין בו בשר כראוי. [ולא נתבאר, מה לומד רבי יוחנן מהכתוב הזה].

טומאת אבר מן המת

לדעת רבי יוחנן, אבר מן המת אינו מטמא, אלא אם כן יש בו עצם כשעורה, [שאינו מטמא במגע ובמשא], או שיש בו בשר כראוי, [שאינו מטמא אפילו באוהל], אבל כשאין בו, לא עצם כשעורה, ולא בשר כראוי, אינו מטמא.

ולדעת ריש לקיש, אבר מן המת מטמא במגע ובמשא אף אם אין בו, לא עצם כשעורה, ולא בשר כראוי, שלכך נאמר "או בַּמַּת", ללמד על אבר מן המת שמתמא בכל אופן. [אבל רבי יוחנן לומד מהכתוב הזה דין אחר כפי שיתבאר לעיל].

קבר שלפני הדיבור

מבואר בברייתא הכתוב "או בקבר", בא ללמד, שאם קבר שלפני הדיבור מטמא, והובאו בתוס' שלושה פירושים לבאר ענין זה.

לפי התירוץ הראשון בתוס', דין זה הוא כדעת רבי שמעון, האומר, שקברי נוכרים אינם מטמאים, וכדעת האומרים שאינם מטמאים אף במגע, [וקברי ישראל מטמאים אף באהל], ובא הפסוק ללמד, שרק אחרי מתן תורה, שנבדלו בני האדם, אלו ישראלים, ואלו נוכרים, נאמר שקברי נוכרים אינם מטמאים כלל, אבל קודם מתן תורה, שהיו כל באי עולם שווים, היו כל הקברים

לשם המחרשה עצם כשעורה, וטמאו את הנכנס לשם.

ד. **ארץ העמים**. חכמים גזרו עליה טומאה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

וארבע מהטומאות הללו הן טומאות מת מהתורה, ולכן אין ימי הטומאה עולין לנזירותו, אבל אין הטומאה סותרת את מה שכבר מנה, מהלכה למשה מסיני, או מלימוד הפסוקים.

ה. **גולל ודופק**. רש"י מפרש, שגולל הוא כיסוי הארון, ודופק הוא דופן הארון. ורבינו תם מפרש, שגולל היא מצבה, ודופק הם האבנים, שהמצבה נשענת עליהם.^א

ו. **פחות מחצי לוג דם**. הלכה למשה מסיני, שאין הנזיר סותר מניינו עליו, אף על פי שרבע הלוג מטמא, [כן מבואר לעיל בדף מט: בתוד"ה ועל חצי]. **ורבי עקיבא** [בסוף הפרק] **חולק על הדין הזה, ולומד בקל וחומר מעצם כשעורה, שרבע לוג דם מטמא את הנזיר, במגע במשא ובאוהל**. [כן פירשו התוס' בסוף פרק זה, אבל בדף נ"ג כתבו שטמא רק במגע ומשא].

ז. **אוהל של פחות מחצי קב עצמות**. הלכה למשה מסיני, שאין הנזיר סותר מניינו עליו, אף על פי שרבע הקב מטמא.

ח. **כלים הנוגעים במת**. אין הנזיר סותר מניינו כשנטמא בהם, שנאמר "וְכִי יָמוּת מִתְּעַלְוֵי" (במדבר ו' ט), דווקא על טומאת מת עצמו הוא סותר את מניינו, ולא על טומאת כלים שנגעו במת. **ורבינו תם מפרש**, שדווקא כשנטמא בשאר כלים שנגעו במת, אין הנזיר סותר את מניינו, אבל כשנטמא בכלי מתכות שנגעו במת, כיוון שדינם כמת עצמו, **הנזיר סותר את מניינו עליהם**. **ורבינו חיים כהן מפרש**, שגם כשנטמא בכלי מתכות שנגעו במת, שדינם כמת, נתחדש בפסוק, **שאין הנזיר סותר מניינו עליהם**.

ושתי טומאות אינן טומאת מת, ולכן אינן סותרות את מה שמנה כבר, [ומכל מקום, כיוון שמגלח כשניטהר מטומאות אלו, אם נותרו לו פחות משלושים יום לנזירותו, סותר הוא עד שלושים יום, כי אין תגלחת הנזיר בשער פחות משלושים יום], ואף שאין הטומאות האלו סותרות את מניינו, מכל מקום אין עולים לו ימי הטומאה למניין נזירותו, מקל וחומר [כמבואר לעיל בדף י"ז, ועיין לקמן בדף נ"ו].

ט. **ימי ספרו של מצורע**. לאחר שראה הכהן שנרפא הנגע מן הצרוע, מביא המצורע ציפורים, ומגלח שערו, ויושב שבעה ימים מחוץ לאהלו, [שאסור בתשמיש המטה], ואחרי כן מגלח שנית, ומביא את שאר קרבנותיו, ונטהר. ושבעה ימים אלו, שהוא מונה בטומאה מחוץ לאהלו, נקראים ימי ספרו, ואין עולים לו למנין נזירותו.

י. **ימי חלוטו של מצורע**. כלומר כל הימים שהמצורע הוא מצורע מוחלט, אינם עולים לו לימי נזירותו.

רב חסדא אמר בדף נ"ה, **שבאמת שתי טומאות אלו, עולות לו למניין ימי הנזירות**, אלא שכשנשאר לו פחות משלושים יום לנזירותו, הם סותרות עד שלושים יום, כי אין תגלחת של סוף הנזירות, בשער פחות משלושים יום, **ולהלן יתבאר בעזה"י שנדחו דברי רב חסדא**.

טומאות שעולות לו לימי הנזירות

נזיר שנטמא באחת מהטומאות הללו, שאינן טומאת מת, (א) **טומאת זיבה**. (ב) **ימי הסגרו של מצורע**. לא רק שאינו סותר ימים שכבר מנה, אלא אף מונה את ימי הטומאה לנזירותו, [כי אין לומר בהם קל וחומר, כמו בימי חלוטו וימי ספרו של מצורע].

טומאת ארץ העמים

במסכת שבת מבואר, שגזרו על גושי ארץ העמים שיטמאו, וכמו כן גזרו על **אזיר ארץ העמים שיטמא**.

ומה ששינוי באהלות, שארץ העמים אינה מטמאה באוהל, (א) **הכוונה לעפר ארץ העמים שנכנס לארץ ישראל**. (ב) א"נ אותה משנה נשנית, לפני שגזרו טומאה על אזיר ארץ העמים. (ג) א"נ כוונת המשנה, **שם הכניס רק ידו לאזיר ארץ העמים, אינו מטמא** כמכניס ידו לאוהל המת, כי אזיר ארץ העמים מטמא רק כשנכנס לתוכו ראשו ורובו.

ונסתפקו כאן בגמרא, מה היא הגזרה, שגזרו על **אזיר ארץ העמים, האם גזרו שהאזיר עצמו מטמא**, [אף כשאינו מאהיל על הגושים הטמאים, כגון שנכנס על גבי גשר, או בשידה תיבה ומגדל גדולים מארבעים סאה, או בקרון, או ספינה, שכל אלו אינם מקבלים טומאה, וחוצצים בפניה], והטעם שגזרו כל כך, **כדי שלא יצאו מארץ ישראל לחוץ לארץ**. או שלא גזרו שהאזיר עצמו יטמא, אלא שגזרו **שגושי הארץ יטמאו אף באוהל**, וממילא האזיר שמאהיל עליהם טמא, והטעם שגזרו שהגוש יטמא באוהל, **משום שמעורבים בו חלקי מתי המבול**, או חלקי מתי ישראל, שמתו בחוץ לארץ.

ונפקא מינה בין שני הטעמים, שאם הטומאה היא מחמת חשש מאהיל על המת, אין להיטהר אלא בהזיית שלישי ושביעי, ככל טמא מת שרוצה להיטהר, אבל אם זו טומאה מחמת מצוות יישוב ארץ ישראל, אין לה שייכות לטומאת מת, ולא להזיית מי חטאת.

ומתחילה רצו להביא ראיה ממשנתנו בה נשנו כל הטומאות שהנזיר אינו סותר מחמתן טומאתו וביניהן ארץ העמים ומבואר במשנה שצריך להיטהר מטומאתו בהזיית שלישי ושביעי. אולם דחו ראיה זו ואמרו שאפשר שלא נשנה דין טהרה אלא מחמת שאר טומאות הנזכרות במשנתנו.

דף נ"ה

הנכנס לארץ העמים בכלים גדולים

כלל בידינו, שכלים גדולים ארבעים סאה, אינם מקבלים טומאה, וחוצצים מפני הטומאה. ומבואר בברייתא, שנחלקו חכמים בדין הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל [=ארון] גדולים ארבעים סאה. **לדעת רבי**, הוא **טמא ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה**, הוא **טהור**. ונאמרו מספר אופנים לבאר מחלוקתם.

א. **נחלקו אם גזרו משום האזיר או משום מאהיל**.

מתחילה אמרו, שהחכמים הללו נחלקו במה שנסתפקו לעיל, אם גזרו על אזיר

^א יתכן שהטעם לכך שטומאות אלו אינן סותרות, הוא כטעם שפרשו בכלים הנוגעים במת, עיין לקמן אות ח.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון ח 57
מסכת נזיר מ"ז – ס"ו

כיוון שזה דבר שאינו שכיח, נחלקו.

לדעת רבי, אף באופן הזה שאינו שכיח **גזרו**, ולכן הוא טמא.

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה, כיוון שזה אופן שאינו שכיח **לא גזרו**, והוא טהור.

אוהל זרוק בטומאת מת

נתבאר שלפי הביאור השני נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי ברבי יהודה אם אוהל זרוק נחשב אוהל לחצוץ מפני הטומאה אבל לפי שני ביאורים אחרים הכל מודים שהוא נחשב אוהל.

וכתבו התוס', שגם לדעת האומרים, שלא נחלקו כאן רבי ורבי יוסי ברבי יהודה בדין **אוהל זרוק**, ולדברי הכל יש לו דין אוהל, כל זה בטומאת ארץ העמים, שהיא טומאה דרבנן, אבל בטומאת מת, **הכל מודים שנחלקו רבי ורבי יוסי ברבי יהודה, אם אוהל זרוק יש לו דין אוהל לחצוץ מפני הטומאה.**

ימי ספורו וימי חלוטו של מצורע נזיר

נתבאר לעיל, שנזיר שנצטרע, אף שאינו סותר מנין נזירותו מחמת טומאתו, ימי ספורו וימי חלוטו אינם עולים לו למנין נזירותו.

ואמר **רב חסדא**, שכן הדין בנזירות מועטת, שמאחר שמגלח תגלחות צרעתו, על כרחו יש לו להמתין שלושים יום אחר התגלחת, ולכן ימי צרעתו לא יועילו לו למנין הנזירות, אבל **אם קיבל נזירות מרובה**, כגון מאה יום, ונצטרע ונטהר, **ועדיין יש לו שלושים יום לנזירותו, כל ימי צרעתו עולים לו לנזירותו**, ובתשלום מאה ימים משלים נזירותו.

ומשנתנו, בה מבואר שכשנטהר מצרעתו מתחיל ומונה ימי נזירותו, ואין סותר את הקודמים, אבל ימי צרעתו אינם עולים לו, היא כגון שקיבל נזירות חמישים יום, ונצטרע אחר עשרים יום, שבאופן הזה, כשיטהר עליו למנות שלושים יום אחר תגלחתו, שיהיו לו שערות של שלושים יום, ונמצא שעל כרחו מנה חמישים יום לנזירותו חוץ מימי הצרעת.

ולהלן יתבאר בעזה"י שנדחו דברי רב חסדא, ובכל אופן ימי ספרו וימי חלוטו אינם עולים למנין נזירותו.

דף נ"ו

הראיות לדחות דברי רב חסדא

נתבאר שלדברי רב חסדא, ימי ספורו וימי חלוטו של מצורע עולים למנין ימי הנזירות, אלא שאם יש לו פחות משלושים יום, עליו להמתין עד סוף שלושים לגידול שער.

והקשה עליו רמי בר חמא, שכן בהמשך יתבאר בעזה"י, שנזיר שהיה ספק טמא מת, וספק מצורע, אינו משלים נזירותו עד מאה ועשרים יום, שכן עליו לגלח שתי תגלחות מחמת ספק מצורע, ותגלחת אחת מחמת ספק טמא מת,

ארץ העמים שיהא מטמא מחמת עצמו [=משום אוירא], או שרק גזרו על גושי ארץ העמים שיטמאו את המאהיל עליהם [=משום גושא].

לדעת רבי, גזרו טומאה על האויר עצמו [=משום אוירא], ולכן גם הנכנס שם בדבר שחוצץ מהטומאה, טמא, כי הוא באויר ארץ העמים.

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה, גזרו טומאה על המאהיל על גושי הארץ [=משום גושא], ולפיכך, הנכנס בדבר שחוצץ מפני הטומאה, אינו נטמא.

ד. נחלקו כשאינו יכול להוציא ראשו ורובו בנקל.

בסוף הסוגיה אמרו, **שלדברי הכל**, לא גזרו טומאה על אויר ארץ העמים עצמו, אלא על הגוש **גזרו**, שהמאהיל עליו יטמא [=משום גושא]. ואם כן, כל שיש חציצה בין האדם לגוש, אינו צריך להיות טמא, **אלא שבכל מקום שיש לחוש שתתבטל החציצה בנקל**, על ידי שיוציא ראשו ורובו מנגד החציצה, **גזרו חכמים שיהיה טמא**, אפילו לא הוציא, ולכן הנכנס לארץ העמים בקרון וספינה, טמא לדברי הכל. וכשנכנס בשדה תיבה ומגדל, שאין נוח להוציא ראשו ורובו מהם, נחלקו.

לדעת רבי, גם כשקשה לו להוציא ראשו ורובו, יש לחוש שמא יוציא ראשו ורובו, ולכן **גזרו עליו טומאה.**

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה, כשקשה לו להוציא ראשו ורובו, לא חששו שיוציא ראשו ורובו, **ולא גזרו עליו טומאה.**

והנה לפי שני הביאורים הנ"ל מבואר, ששידה תיבה ומגדל חוצצים מפי טומאה שתחתיהם. (א) י"מ שזה כדעת האומרים אוהל זרוק [=שאינו קבוע] נחשב אוהל לחצוץ מפני הטומאה. (ב) וי"מ שדין זה אמור בנכנס שידה תיבה ומגדל קבועים, ואם כן אין זה אוהל זרוק.

ה. נחלקו בדין אוהל זרוק.

ואפשר לומר כמו כן, **שלדברי הכל**, לא גזרו טומאה על אויר ארץ העמים עצמו, אלא על הגוש **גזרו**, שהמאהיל עליו יטמא [=משום גושא], ואם כן, כל שיש חציצה בין האדם לגוש, אינו צריך להיות טמא. **אבל נחלקו האם יש דין אוהל לאוהל שאינו מונח** [=אוהל זרוק], כמו שידה תיבה ומגדל העוברים ממקום למקום.

לדעת רבי, אוהל זרוק אינו נידון כאוהל, ואינו חוצץ מפני טומאת הגוש, ולכן האדם שבתוכו טמא.

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה, אוהל זרוק נידון כאוהל, וחוצץ בין הגוש לאדם שבתוכו.

יש מפרשים שביאור זה נדחה, כי מפורש בברייתא, שאף לדעת רבי יוסי ברבי יהודה, אין לאוהל זרוק דין אוהל, ואינו חוצץ מפני הטומאה. **ויש מפרשים, שמהברייתא יש סיוע לביאור זה**, כי מפורש בברייתא, שדווקא לאוהל זרוק מחמת עצמו, כטלית המנפפת ברוח, שאין לו קיום, אין דין אוהל, אבל כשהוא זרוק מחמת אדם הנושאו, אף שהוא עובר ממקום למקום, יש לו דין אוהל.

ו. נחלקו כשנכנס באופן שאינו שכיח.

ואפשר לומר, **שלדברי הכל**, גזרו טומאה על אויר ארץ העמים עצמו [=משום אוירא], ואם כן, גם כשיש חציצה בין האדם לקרקע, צריך להיות טמא, ולכן הנכנס בקרון וספינה טמא לדברי הכל, אבל **כשנכנס בשידה תיבה ומגדל**,

או לא, ימי הסגרו עולים לו למנין הנזירות, **שכן ימי הסגרו קלים הם מימי חלוטו וספורו**, שהמצורע שנעשה מוחלט, צריך תגלחות וקרבת לטהרתו, אבל המוסגר, אם לא יפשה בו הנגע, ולא יהיה מוחלט, אינו צריך תגלחות וקרבת לטהרתו.

וכן נזיר או נזירה שנטמאו טומאת זיבה, מאחר שאין בטומאה זו תגלחות, קלים הם מטומאת מצורע מוחלט, וימי טומאתם עולים להם למנין הנזירות.

טומאות שחייבים עליהם כרת משום ביאת מקדש

כלל בידינו שטמא שנכנס למקדש חייב כרת אמנם יש טומאות שמצינו בהן שהקלה בהן תורה לענין הנזיר שאף על פי שהוא אסור להיטמא במת, אינו מגלח עליהן, [כגון, גולל, ודופק, ורביעית דם, ואוהל רובע עצמות, וכלים הנוגעים במת], ונחלקו חכמים אם הקלה בהן תורה גם לענין ביאת מקדש.

רבי אליעזר אמר משמו של רבי יהושע בר ממל, משמו של רבי יהושע, **שכל טומאה שהקלה בה תורה אצל הנזיר, שאינו מגלח עליה, פטורים בה משום ביאת מקדש**. [וכשבא לערדסקיא מצא את רבי יהושע בן פתר ראש אומר סברא זו לפני רבי מאיר].

ורבי מאיר חולק ואומר, שלענין ביאת מקדש חייבים גם על טומאות שלא נאסרו לנזיר, **שהרי גם טמא שרץ חייב על ביאת מקדש, והוא הדין לשאר טומאות**.

אמירת דבר הלכה בשם אומרו

נתבאר שרבי אלעזר קיבל דבריו מרבי יהושע בר ממל, ורבי יהושע בר ממל קיבלם מרבי יהושע.

אכן כשרבי הזכיר דברים אלו במשנתנו, לא נקט שמות כל החכמים, אלא את הראשון ואת האחרון, כלומר רבי אליעזר משמו של רבי יהושע.

ומכאן למדנו, **שכל שמועה, שעברה בקבלה מחכם לחכם, וידועים כל החכמים שהעבירוה, אין צריך להזכירה בשם כולם, אלא מזכיר את הראשון ואת האחרון בלבד**^נ.

ואמר רב נחמן בר יצחק, שכן מבואר במשנה במסכת פאה שם שנינו, אמר נחום הבלר, כך מקובלני מרבי מיאשא, שקיבל מאבא, שקבל מן הזוגות, שקבלו מן הנביאים, הלכה למשה מסיני וכו' הרי שהזכיר את האחרונים ואת משה שהיה ראשון ולא הזכיר את יהושע וכלב שהיו באמצע.

מנין שנזיר מגלח על עצם כשעורה

מן המפורש בפסוקים, אין **נזיר** מוזהר, אלא על טומאות מת שמטמאות גם

^נ בספר ארזי הלבנון הביא דברי הירושלמי, שאם יודע מי היו כל המעבירים את השמועה, צריך להזכיר את כולם, ורק כשיודע רק חלק מהם, יזכיר את הראשון ואת האחרון בלבד. עוד הביא שאף מה שאמרו שיזכיר את הראשון ואת האחרון, אין זו חובה, ויכול להזכיר אחד מהם ודין, אלא שחידשה הגמרא, שמוותר להזכיר ראשון ואחרון בלבד, ואין זה נראה כשקר, אף שלא יתכן שהראשון העביר בעצמו לאחרון.

ומאחר שקודם כל תגלחת יש ספק שמא הוא נזיר טהור, האסור לגלח, עליו להמתין לכל תגלחת שלושים יום, שאז יכול לגלח ממה נפשך, או מחמת טומאתו, או להשלמת הנזירות, ואינו יוצא מידי ספיקות טומאה, אלא אחר תשעים יום, שמגלח שלוש תגלחות, ומונה עוד שלושים, לצאת ידי ספק נזירותו, שמא היה טמא, ורק עכשיו הוא נזיר טהור. [ומשנה זו, אף שפירשה התוס' בדף זה, נבאר אותה בעוה"י במקומה בדף ס"ו]. ושנינו בבביתא, שכן הדין כשקיבל עליו נזירות שלושים יום, אבל קיבל עליו נזירות שנה, לא יוכל לגלח כל תגלחת אלא פעם בשנה, ונמצא יוצא מידי כל ספיקותיו בארבע שנים. ולכאורה, אם כדברי רב חסדא, שימי צרעתו עולים לו למנין נזירותו, בתוך שלוש שנים כבר מנה שנה של ימי נזירותו, ואם כן בסוף שלוש שנים שיצא מידי ספיקות טומאה, ימתין עוד שלושים יום בלבד, לגידול שער, ויהא מגלח לנזירותו בסוף שלוש שנים ושלושים יום. ומתוך כך ששנינו, שמגלח לנזירותו רק בסוף ארבע שנים, למדנו, שימי צרעתו אינו עולים לו כלל למנין הנזירות.

ורב אשי הקשה על דברי רב חסדא, מהברייתא בה מבואר מנין שימי חלוטו וימי ספורו אינם עולים לו, ובה מבואר שאפילו בנזירות מרובה, אינם עולים לו למנין הנזירות.

ימי חלוטו של מצורע לא עולים למנין הנזירות

כבר נתבאר שנזיר שנצטרע אינו סותר מה שמנה לנזירותו אבל ימי חלוטו אינם עולים לו מן המנין.

ומתחילה אמרו שיש ללמוד זאת בבנין אב שכן מצינו שאם נטמא במת עליו לגלח ולהביא קרבן וימי טומאתו אינם עולים לו לנזירותו והוא הדין לימי טומאת צרעתו שעליו לגלח ולהביא קרבן וכמו כן ימי הטומאה לא יעלו לו.

אולם דחו זאת, שכן נזיר שנטמא במת חמור מנזיר שנצטרע, שהרי כשנטמא במת הוא סותר כל מה שמנה, וכשנצטרע אינו סותר, ומאחר שהוא קל, אפשר שכמו כן יעלו לו ימי טומאתו למנין הנזירות.

ולפיכך אמרו ללמוד זאת **בקל וחומר, מנזיר המקבל עליו נזירות בבית הקברות**, שהוא קל מנזיר שנצטרע, שכן המקבל עליו נזירות בבית הקברות, אינו מגלח שערותיו מחמת טומאתו, ואינו מביא עליה קרבן, ונמצא ששערותיו שעליו עומדות לו לתגלחת תשלום הנזירות, ובכל זאת, ימי טומאתו אינם עולים לו למנין הנזירות, וקל וחומר לנזיר שנצטרע, שהוא חמור, שצריך לגלח שעריו מחמת צרעתו, ואין שעריו ראוי לו לתגלחת נזירות, שלא יהיו ימי טומאתו עולים לו למנין הנזירות. [וע"י עוד מה שנתבאר לעיל בדף י"ז].

ימי ספורו של מצורע לא עולים למנין הנזירות

נתבאר שנזיר שנצטרע, ימי חלוטו אינם עולים לו למנין הנזירות. ואמרו שמכאן יש ללמוד **בבנין אב**, שכמו כן ימי ספורו של המצורע, שהם שבעה ימי טהרתו, בין תגלחת ראשונה לשניה, אינם עולים לו לנזירותו.

ימי זיבה וימי הסגרו של מצורע עולים למנין הנזירות

נזיר שנראה בו נגע, והסגירו הכהן לראות אם יפשה הנגע ויהיה מצורע מוחלט

פרק שמיני שני נזירים

באוהל, שנאמר "על נפש מת לא נבא" (במדבר ו' ו'), דברים המטמאים בביאה, ומה שמגלח על עצם כשעורה, שאין בה אלא טומאת מגע ומשא, הלכה למשה מסיני היא.

דף נ"ז

נזיר אינו מגלח על רביעית דם

נזיר שנולד בו ספק טומאה ברשות הרבים

רבי עקיבא, דן לפני רבי אליעזר, אם עצם כשעורה, שאינו מטמא אדם באהל, הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו, רביעית דם, שהוא מטמא אדם באהל, אינו דין שיהא הנזיר מגלח על מגעה ועל משאה. והשיב

מי שנולד בו ספק טומאה ברשות הרבים, דינו כפי שהחזק קודם שנולד בו הספק, ואפילו אם ידוע שאין זה אמת. [ומפרשת מצורע לומדים זאת במסכת חולין].

והשיב לו רבי אליעזר מה זה עקיבא אין דנים כאן קל וחומר. וכמו כן, כשדן כן לפני רבי יהושע, אמר לו רבי יהושע, יפה אמרת, אלא כן אמרו הלכה, כלומר אין דנים קל וחומר מהלכה למשה מסיני.

ולכן נזיר טהור, שנולד בו ספק טומאה ברשות הרבים, דינו כנזיר טהור, כמו שהיה קודם הספק. וכן שני נזירים טהורים, שנטמא אחד מהם ברשות הרבים, ואין אנו יודעים מי הטמא ומי הטהור, שניהם נידונים כטהורים, כמו שהיו קודם שנולד הספק, ואינם צריכים להיטהר, ולהביא קרבן טומאה, אף על פי שידוע שאין זה אמת, שהרי אחד מהם ודאי טמא. [כן דין התורה, אבל מדרבנן, כיוון שאחד ודאי טמא, צריכים הם להיטהר].

סליק פרק כהן גדול

נזיר שנולד בו ספק טומאה ברשות היחיד

מי שנולד בו ספק טומאה ברשות היחיד, דינו כטמא ודאי, [ושורפין תרומה שנגעה בו], ובתנאי שיתכן שבאמת הוא טמא. [ומפרשת סוטה לומדים זאת].

ולכן נזיר טהור, שנולד בו ספק טומאה ברשות היחיד, דינו כנזיר טמא, וצריך להיטהר, ולהביא קרבן טומאה. אבל כשנולד ספק בין שני נזירים, שידוע שרק אחד ניטמא, אבל אין ידוע מי הטמא ומי הטהור, אין ללמוד [מפרשת סוטה] ששניהם טמאים, כי ידוע לנו שאין זה אמת, ולכן הספק בעינו עומד, ואין להם תקנה, אלא שיביאו קרבנותיהם יחד, ויעשו תנאי, שיעלה כל קרבן לשם מי שצריך אותו, שבסוף שלושים יום יביאו קרבן טומאה וקרבן טהרה, ויאמרו שיעלה כל קרבן לשם מי שזקוק לו. ולסוף עוד שלושים יום יביאו רק קרבן טהרה, ויעלה לשם מי שהיה טמא.

רשות הרבים ורשות היחיד לענין טומאה

רשות הרבים לענין טומאה, הוא מקום שיש בו שלושה אנשים. ורשות היחיד לענין טומאה, הוא מקום שיש בו שני אנשים לכל היותר.

ומה ששנינו, שאחד שהעיד שנפלה טומאה בין שני נזירים, שניהם טמאים, כדן ספק טומאה ברשות היחיד, מדובר שלא היה העד עימהם במקומם, אלא ראה מרחוק שנזרקה טומאה על אחד מהם. [וכגון שאינם מכחישים אותו, כי עד אחד אינו נאמן כשמכחישים אותו].

היאך מגלח ראשו מספק

נתבאר ששני נזירים שנטמא אחד מהם ואין ידוע מי מביאים יחד קרבן טומאה וטהרה, ועולה הקרבן לשם מי שהוא, ומאחר שמביאים קרבנם, מגלחים זה לטומאתו וזה לטהרתו, ולסוף שלושים מביאים קרבן טהרה

שיעלה למי שהיה טמא מתחילה, וכשעושים זאת, שניהם מגלחים שוב, שהרי אין לנו יודעים מי מהם הוא הנזיר עכשיו. וכן מצינו שנזיר שהוא ספק מצורע וספק טמא מת מגלח ארבע תגלחות מספק כפי שיתבאר בעזה"י בדף ס'.

לדעת האומרים, הקפת כל הראש אינה אסורה, דינים אלו אמורים הן בזכרים והן בנקבות, שכן תגלחת הנזיר היא הקפת כל הראש, ויכולים לעשותה גם מספק.

אבל לדעת האומרים שהקפת כל הראש אסורה, כמו הקפת הפאות, אין הדינים הללו אמורים, אלא באשה וקטן שנזר, שאין בהם איסור "לא תקיפו פאת ראשכם", ולכן יכולים הם לגלח ראשם אף מספק. וכן דעת שמואל.

דף נ"ח

ראשו וזקנו האמורים במצורע

בענין טהרת המצורע נאמר, "וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זָקְנוֹ וְאֶת גִּבְתוֹ עֵינָיו וְאֶת כָּתְפוֹ וְאֶת יָדָיו וְרִחְצוֹ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם יְטָהֵר" (ויקרא י"ד ט), ומצינו שתי ברייתות שנחלקו, מה אנו למדים ממה שנאמר בפירוש גילוח בראש וגילוח בזקן.

א. ביאור הברייתות כפי הסלקא דעתך.

מתחילה אמרו, שענין זה שקיום מצוות עשה דוחה איסור לא תעשה, אפילו הוא איסור לא תעשה השווה בכל, למדוהו חכמים ממה שנאמר איסור שעטנז למצוות ציצית, "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו. גדלים תעשה לך על ארבע פנות פסותך אשר תקסה בה" (דברים כ"ב י"א-י"ב) ללמד שמצוות ציצית דוחה איסור כלאים.

אמנם, לדברי הכל, כשאמר הכתוב בענין מצורע, "יגלח... את ראשו", לימד, שהמצורע מגלח את ראשו אפילו כשהוא נזיר האסור בתגלחת, אלא שלא נאמר הכתוב הזה כדי ללמד שמצוות תגלחת מצורע דוחה איסור גילוח של נזיר, אלא ללמד דבר אחר.

לדעת תנא אחד בא הכתוב ללמד, שהאיסור להקיף את הראש, נאמר אף בהקפת כל הראש, שהרי המצורע צריך לגלח את כל ראשו, ואם הוצרך הפסוק להתירו באיסור הקפה, משמע שאיסור הקפה הוא אף בהקפת כל הראש. (וכן סוברת סוגיית הגמרא ביבמות).

ולדעת תנא שני, בא הכתוב ללמד, שמצוות עשה (של גילוח המצורע), דוחה מצוות עשה, "יגלח פָּרַע שְׂעָר רֹאשׁוֹ" (במדבר ו' ה'), ואיסור לא תעשה, "יתער לא יעבר על ראשו" (במדבר ו' ה'), האמורים בניזיר, אבל הקפת כל הראש מותרת.

ב. ביאור הברייתות כפי מסקנת הגמרא.

מסקנת הגמרא, שלדברי הכל יש ללמוד מסברא שהקפת כל הראש אסורה כהקפת הפאות בלבד, שהרי להקיף את הפאות אסור, ומאזיזה טעם יהיה מותר, אם מוסיף להקיף גם את שאר שערות ראשו.

ולדעת תנא אחד מסמיכות איסור שעטנז למצוות ציצית, "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו. גדלים תעשה לך", אנו לומדים, שציצית של צמר או פשתים, כשרה לכל מיני הבגדים, [אבל ציצית של שאר מינים, כשרה רק לבגד מאותו מין, שנאמר "ציצית הכנף", ללמד שתהא הציצית ממין הכנף של הבגד]. וממה שנאמר במצורע, "יגלח... את ראשו", אנו לומדים, שמצוות עשה של תגלחת המצורע, דוחה איסור לא תעשה של הקפת הראש, שאינו שווה בכל

איסור הקפת פאות הראש

אמרה תורה, "לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך" (ויקרא י"ט כ"ז), ללמד, שאסור לאדם להקיף את פאות ראשו, וכן אסור לאדם להשחית את פאות זקנו. ולהלן יתבאר בעזה"י, שאיסור הקפה נאמר הן לניקף והן למקיף, כלומר אסור לאדם שיקיפו את פאות ראשו, ואסור לאדם להקיף פאות ראש של אחרים, אכן יש חילוק בדבר, מי נאסר להיות ניקף ומי נאסר להיות מקיף.

א. מי נאסר להיות ניקף.

ענין זה, שאיסור הקפת הראש נאמר לניקף, למד ממשמעות הכתוב, "לא תקיפו פאת ראשכם", כלומר לא תהיו ניקפים.

ומתוך כך שהוקש איסור הקפת הראש לאיסור השחתת זקן, למדנו, שכשם שאיסור השחתת זקן נאמר לאנשים בלבד ולא לנשים, כמשמעות הכתוב "לא תשחית את פאת זקנך", "זקנך" ולא זקן אשתך, כך איסור הקפת הראש, נאמר לאנשים ולא בנשים.

ולפי זה, אשה אין בה איסור להיות ניקפת [מההיקש הני"ל], וכמו כן קטן ונוכרי, אין בהם איסור זה, כי אינם חייבים במצוות, ואם כן האיש לבדו אסור להיות ניקף, אכן, לא מצינו חילוק באיסורו, ולכן אסור הוא להיות ניקף, בין מאיש בין מאשה בין מקטן בין מנוכרי.

ב. מי אסור להקיף.

לדעת רב הונא, מתוך שנאמר "לא תקיפו", ולא נאמר "לא תוקפו", למדנו, שלא רק להיות ניקף אסור אלא גם להקיף אחרים אסור. וכשם שלענין ניקף, למדנו מן ההיקש, שאין הנשים בכלל איסור זה, אף לענין מקיף יש ללמוד מן ההיקש, שאין הנשים אסורות להקיף. ולפי זה, אשה מותרת להקיף, וכן קטן ונוכרי שאינם חייבים במצוות, ואם כן האיש לבדו אסור להקיף, ולא מצינו חילוק באיסורו, אם כן אסור לו להקיף בין איש בין אשה בין קטן, [כך מסתבר לפי סברת רב הונא, והתוס' הסתפקו, אם אסור להקיף אשה, ואפשר שהסתפקו משום שדווקא בקטן שיבוא לכלל איסור להיות ניקף, יש סברא שנאסור להקיפו, אבל אשה שלא תבוא לעולם לכלל איסור ניקף, אין סברא שיהיה אסור להקיפה], ולהקיף את הנוכרי מותר אף לאיש, [משום שלא יבוא לעולם לכלל איסור ניקף, אינן משום שנאמר "פאת ראשכם", משמע שהאיסור להקיף נאמר רק בפאות של עם ישראל.

דף נ"ט

להעביר שער בית השחי ובית הערווה

א. בתער.

לדעת רב, וכן לדעת רבי יוחנן בלשון שני, איש המעביר בתער את שער בית השחי או את שער בית הערווה, לוקה על כך מהתורה, משום שעבר על הכתוב "וְלֹא יִלְבַּשׁ גִּבֹּר שְׂמֹלֶת אֶשָׁה" (דברים כ"ב ה'), שלדעתם, כוונת הכתוב לאסור את הגבר בכל דבר שהוא מתיקוני הנשים, ודברים אלו הם מתיקוני הנשים.^א

ולדעת רבי יוחנן בלשון ראשון, גבר העושה זאת לוקה על כך מדברי חכמים בלבד, אבל אינו עובר על הכתוב "וְלֹא יִלְבַּשׁ גִּבֹּר שְׂמֹלֶת אֶשָׁה", שלא אסרה תורה אלא כשהאיש מתקן את עצמו עד שיראה ממש כאשה, שזה דבר שמביא לידי תועבה, כי כך מתערב בין הנשים, ולא יכירוהו, אבל כשמתקן עצמו בדבר אחד כאשה, אין בדבר איסור מהתורה.

ואמר רב נחמן, שנוזר שמגלח שערו, מותר לגלח גם בית השחי ובית הערווה, שאין זה נוי, אולם אין הלכה כדבריו.

ורבי יוחנן שלא היה לו שער בית השחי ובית הערווה, לא משום שגילח בתער, אלא מחמת זקנה נשרו.

ב. במספריים כעין תער.

לדעת רב, לפי גרסת הגמרא לפנינו, במספריים אפילו כעין תער, האיש מותר, להעביר שער בית השחי ובית הערווה.

ולדעת רב לפי גרסת הלכות פסוקות, הדבר אסור מדברי חכמים.

ולדעת רבי יוחנן לשני הלשונויות, העושה כן לוקה לכל הפחות מדברי חכמים, אלא שהסתפקו התוס', לפי דעת רבי יוחנן ללשון שני, שמא המלקות הם אף מהתורה.

ג. במספריים שלא כעין תער. נראה שמותר לגמרי, ורק החברים [=תלמידי חכמים] היו מחמירים בזה, ולא היו חוששים שיגדל הרבה ויצער כי יש לו גבול כמה גדל.

ד. ולחכך. בידו ממש אסור. ובגדו מותר, ואפילו בשעת התפילה.

להעביר שער שאר אברים

א. בתער. לפי גרסת הגמרא לפנינו מותר לאיש להעביר שער שאר אברים אפילו בתער. ולגרסת הלכות גדולות והלכות פסוקות הדבר אסור מדברי חכמים, בין לדעת רב ובין לדעת רבי יוחנן.

ב. ובמספריים כעין תער. הכל מודים שמותר לכתחילה.

[רק באנשים], אלא שללמד זאת הפסוק מיותר, משום שממה שנאמר בו "יִגְלַח ... וְאֵת זָקְנוֹ", יש ללמוד שמצוות עשה דוחה איסור השחתת זקן שאינו שווה בכל, ואם אין הפסוק נצרך לדחייה של לאו שאינו שווה בכל, על כרחך נכתב ללמד **שמצוות עשה דוחה אפילו איסור לא תעשה השווה בכל. ולפירוש התוס', אין ללמוד מכאן שמצוות עשה של תגלחת מצורע, דוחה גם לאו ועשה של גילוח נזיר, כי אין דומה איסור גילוח נזיר, לאיסור הקפת הראש, ואין ללמוד מכאן שמצוות גילוח מצורע, דוחה שני עניינים שונים, ולפי זה, אם התנא הזה סובר שתגלחת מצורע דוחה לאו ועשה של גילוח נזיר, לא נתבאר מהיכן הוא לומד זאת. אולם הר"מ מפרש, שהתנא לומד את שני העניינים הללו מהפסוק הזה, ומה שהזכיר בפירושו, רק את הדחייה של איסור הקפת הראש, משום שמכאן אנו לומדים, שבכל התורה עשה דוחה לאו השווה בכל].^א **וממה שנאמר "יִגְלַח ... וְאֵת זָקְנוֹ", יש ללמוד, שמצוות עשה של תגלחת מצורע, דוחה מצוות עשה של כהנים, ["קִדְּשִׁים יִהְיוּ" ויקרא כ"א ו']^ב ו"ואיסור לא תעשה שלחם, ["ויפאת זקנם לא יגלחו" ויקרא כ"א ה']^ג, שאינם שווים בכל, וכן יש ללמוד, שמצוות עשה של תגלחת מצורע, דוחה איסור לא תעשה של ישראל, ["וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זָקְנֶךָ"]^ד, שאינו שווה בכל, אלא שהתנא פירש את החידוש היותר גדול.****

ולדעת תנא שני ^א **מסמיכות איסור שעטנז למצות ציצית אנו לומדים שמצוות עשה, [כמצוות ציצית], דוחה איסור לא תעשה, [כאיסור כלאים], שהוא שווה בכל. וממה שנאמר במצורע, "יִגְלַח ... אֶת ראשׁוֹ", אנו לומדים, שמצוות עשה של תגלחת מצורע, דוחה מצוות עשה של נזיר, [יגדל פרע שער ראשו]^א, ומצוות לא תעשה שלו, [יתער לא יעבור על ראשו]^ב. וממה שנאמר במצורע, "יִגְלַח ... אֶת ראשׁוֹ", אנו לומדים, שעשה של תגלחת מצורע, דוחה לאו ועשה של השחתת זקן הכהנים, ואיסור השחתת זקן ישראל, שאינם שווים בכל [כנ"ל], וכן אנו לומדים שתגלחת מצורע בתער, שאם לא הייתה בתער, אין צורך בציווי מיוחד, להתיר בה איסור השחתת זקן, משום שאין איסור השחתת זקן אלא בתער.**

עשה אינו דוחה עשה ולא תעשה

אף שעשה של תגלחת מצורע דוחה לאו ועשה של גילוח נזיר, אין ללמוד מכאן לשאר מקומות, שעשה יהא דוחה עשה ולא תעשה, שכן אפשר שדווקא מצוות נזיר, שאינם חמורות, שהנזיר יכול לבטל על ידי שאלה לחכם, עשה דוחה אותן, אבל שאר לאו ועשה, אין עשה דוחה.

וכן אין ללמוד, שעשה דוחה לאו ועשה בכל מקום, ממה שעשה של תגלחת מצורע, דוחה לאו ועשה של השחתת זקן כהנים, משום שאפשר שדווקא לאו ועשה של כהנים, שאינו שווה בכל הוא דוחה.

ואף משניהם יחד אין ללמוד בבניין אב, שבכל מקום עשה ידחה לאו ועשה, כי דווקא עשה של מצורע, שיש בו מעלה יתרה, של השכנת שלום בין איש לאשתו, שעל ידי טהרת המצורע האיש מותר באשתו, גדול הוא לדחות לאו ועשה, אבל שאר עשין לא ידחו לאו ועשה.

^א כשאין אדם מתכווין לנוי אלא לינצל מצער לית ביה משום כלי גבר ואם כן המסתכל במראה כדי שלא יחבול בעצמו שרי וכן אומר הר"ף שרבו הר"ר שמואל מאיר"א היה מסתפר במראה. [תוס'].

חבר שנתחייב מלקות

רב אמי הניח מלהלקות אחד שנתחייב מלקות בבית דינו, משום שראה, שמתנהג במנהגי החברים [=תלמידי חכמים], שלא היה מגלח בית השחי ובית הערוה ואפילו שלא כעין תער.

נזיר יחידי שארע בו ספק טומאה

נזיר יחידי שהוא ספק טמא, כגון שנפל ספק בינו לבין אדם אחר ברשות היחיד, שאי אפשר לומר ששניהם טמאים בודאי, כמו שנתבאר לעיל בדף נ"ז, אינו יכול לגלח, ולהביא קרבנות נזיר טמא, שמא טהור הוא, ונזיר טהור אסור לגלח, עד שמשלים את נזירותו. ונחלקו חכמים מה יעשה.

לדעת רבי יהושע, תקנתו, שיבקש מחבירו, שידור בנזיר, ויתלה את נדרו בספק טומאתו, באופן שאם הוא טמא, תחל נזירות חבירו מיד, ואם הוא טהור, תחול נזירות חבירו אחרי שלושים יום, וכך יביאו ממה נפשך קרבנות נזיר טהור שתי פעמים, פעם אחת לסוף שלושים יום, ופעם שניה לסוף ששים יום, [אם הוא טהור, הראשון שלו, ואם הוא טמא, השני שלו], ויביאו בסוף שלושים יום קרבן טהרה לשם מי שחייב בו, וקרבן טומאה בספק, [עולת העוף תקרב בתנאי, אם חייב לחובתו, ואם פטור תהיה נדבה, והחטאת תמות, כחטאת העוף הבאה על הספק, ואשם לרבנו לא יביא, ולא אכפת לנו, כי אינו מעכב, ולרבי שמעון יביא בתנאי, אם חייב הרי זה לחובתו, ואם פטור הרי הם שלמים בנדבה], ומגלח ממה נפשך, [אם הוא טהור, מגלח לסוף נזירותו בזמנו, ואם הוא טמא, כבר היה צריך לגלח בסוף שבעה לטומאתו, אלא שמחמת הספק הוצרך לדחות את תגלחתו עד סוף שלושים יום], ובסוף ששים יום יביאו קרבן טהרה אחד, לשם מי שחייב בו.

אלא שיש חסרון בתקנה זו, כי לא ימצא מי שירצה לנדור כנגדו באופן כזה, שידור נזירות של שלושים יום, ויצטרך לנהוג ששים יום מספק. ועוד מכיוון שאין אנו יודעים על מי בא קרבן טהרה, צריכים שניהם להניף את חלבי השלמים, ומכיוון ששניהם צריכים לגלח תחילה, יש חשש שיבואו החלבים לידי סרחון, עד השלמת שתי התגלחות, [ויש מפרשים שיש חשש שאברי העולה יסריחו, עד שיגלחו שניהם, אולם התוס' דחו פירוש זה, כי לא מצינו שצריך להמתין בהקרבת אברים אלו, עד שיגלח הנזיר את שעריו].

ולדעת בן זומא, תקנתו, שיביא בסוף שלושים יום קרבן טומאה בספק, ויביא עמו עולת בהמה בתנאי, אם טמא הוא הרי זו נדבה, ואם טהור הוא, הרי זו לחובתו, וממה נפשך יוכל לגלח, שהרי נזיר טהור מותר לגלח אחרי שהביא קרבן אחד, ולסוף ששים יום יביא קרבן טהרה שלם, [חטאת עולה ושלמים], ויאמר, אם טמא הייתי, אלו לחובתי, ואם טהור הייתי, כבר הבאתי עולה לחובתי, ואלו חטאתי ושלמי, והעולה שהנני מביא כעת, נדבה היא. ואף על פי שאם טהור היה נמצא שהביא את קרבנותיו לחצאין, לא אכפת לנו. [ומסקנת הגמרא, שאף רבי יהושע מודה, שלמעשה יעשו כדברי בן זומא, ורק לחדד את תלמידיו, הראה להם אופן נוסף, שעל פי דין, יש לנזיר זה תקנה].

דף ס'

מי נקרא מחוסר כיפורים

מחוסר כיפורים הוא מי שצריך להביא קרבן על טומאתו, וטומאתו היא מגופו, [כזב ומצורע], אבל נזיר שנטמא במת, אף על פי שצריך להביא קרבן על טומאתו, אין לו דין מחוסר כיפורים, ומיד כשנטהר, [בהזאת מי חטאת], הוא מותר בקדשים, ואפילו לא הביא את קרבנותיו.

נזיר שהיה טמא מת ומצורע מוחלט

נזיר טהור מונה שלושים יום, ולסוף שלושים יום מביא קרבנות, [חטאת עולה ושלמים], ומגלח, ומותר בכל איסורי הנזירות.

ואם נטמא במת, צריך להיטהר תחילה, [בהזאת מי חטאת ביום השלישי וביום השביעי], ומגלח שעריו ביום השביעי, וביום השמיני מביא קרבנות נזיר טמא, [חטאת העוף ועולת העוף ואשם], ורק אז מונה את שלושים ימי נזירותו.

ואם היה גם מצורע מוחלט, אינו מונה את ימי נזירותו, עד שיטהר מטומאת הצרעת, [וגם אסור בקדשים כל אותו זמן], ואם כן ביום שנרפא הנגע, מביא ציפורים, ומגלח שעריו, ומונה את שבעת ימי ספורו, ושוב מגלח, ולמחרת מביא את קרבנות טהרת הצרעת, [כבש לעולה וכבש לאשם וכבשה לחטאת], ואז מותר בקדשים, ומונה שבעה ימים, עד שיוכל לגלח על שטימא את נזירותו במת, ולמחרת מביא קרבנות נזיר טמא, ומונה שלושים ימי נזירות טהרה, [נמצא שהותר בקדשים ביום השמיני, וביין לסוף ארבעים וארבעה ימים, אחרי שגילח ארבעה תגלחות].

נזיר שהיה טמא בספק ומוחלט בספק

נתבאר שנזיר שהיה טמא ומצורע מוחלט מגלח שלוש תגלחות להיטהר מטומאותיו ומונה שלושים יום ומגלח להשלמת נזירותו.

אמנם, אף שמותר לנזיר, לגלח בעצם ימי נזירותו, לטהרת צרעתו וטומאתו, מכל מקום רק אם הוא וודאי טמא, אבל אם הוא ספק טמא, אין לו היתר לגלח מספק, ולכן נדחית כל אחת מהתגלחות הללו, עד הזמן שיהיה מותר לו לגלח בוודאי, ואם כן, נזיר שהוא ספק מצורע מוחלט, וגם ספק טמא מת, יגלח ארבעה תגלחות באופן הבא. [ראה גם טבלה בסוף הפרק].

א. תגלחת ראשונה.

מכיוון שיש לחוש, שהוא נזיר טהור, אסור לו לגלח עד יום שלושים, שאז נשלמים ימי נזירותו, [ואף על פי שסתם נזיר מגלח מדרבנן רק ביום שלושים ואחד, התירו בשתי התגלחות הראשונות, שיגלח ביום שלושים כדן התורה, כי בין כך אסור הוא ביין, ואין כאן את טעם הגזרה שאמרו לגלח ביום שלושים ואחת, א"נ כדי למהר לטהרו בקדשים, התירו לו לגלח ביום שלושים].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון ח 57
מסכת נזיר מ"ז – ס"ו

מכיוון שיש לחוש, שהיה גם מצורע, וגם טמא מת, ורק עתה היה נזיר טהור, ימנה עוד שלושים יום, שבסופו יוכל להביא את שאר קרבנותיו, [דהיינו יום שלושים ואחד מהתגלחת האחרונה, ואם כן לפירוש הראשון לעיל, יגלח ביום מאה ועשרים, ולפירוש השני יגלח ביום מאה עשרים ואחת].

ויביא חטאת עולה ושלמים, שאם רק עתה היה נזיר טהור, כל אלו לחובתו, ואם כבר תמה נזירותו בתגלחות הקודמות, תהא העולה נדבה, והחטאת והשלמים לחובתו, שהרי לא הביא עד עכשיו אלא את העולה.

ארבעה תגלחות אלו מצוותן בתער [ואינו יכול להעביר את השער בנשא או במספריים], **ושונות במהותן זו מזו**, ולכן אי אפשר לצאת ידי חובת כמה מהן בתגלחת אחת.

תגלחת נזיר טהור, נעשית כדי **להעביר שער**, **אחרי הבאת הקרבנות**.

תגלחת נזיר טמא, נעשית כדי **לגדל שער**, **אחרי טבילה**.

תגלחת מצורע ביום שנרפא, כדי **לגדל שער**, **לפני טבילה** (וקרבנות).

ותגלחת מצורע לסוף ימי ספורו, כדי **להעביר שער**, **לפני טבילה וקרבנות**.

סליק פרק שני נזירים

ושלוש ספקות יש בתגלחת זו: (א) **שמא טהור הוא, ולכן יביא עולת בהמה** (או שלמים)^א **בתנאי**, אם טהור הוא זו לחובתו, ומותר בקרבן אחד, ואם לאו תהא לנדבה. (ב) **שמא טמא מת היה, ולא מצורע, וצריך להביא תחילה קרבן נזיר טמא, ולכן יביא חטאת העוף הבא על הספק**. [ולעניין עולת העוף, יש מפרשים שלא הוצרך להביא על הספק, ויש מפרשים שיביא בתנאי, אם טמא תהא לחובתו, ואם טהור תהא לנדבה. ולעניין אשם, לרבנן לא יביא, ולא אכפת כי אינו מעבב, ולרבי שמעון יביא בתנאי, אם טמא, זה אשמו, ואם טהור, שלמים הם לנדבה]. **יש מפרשים שמביא קרבנות אלו ביום תגלחתו**, ואף על פי שסתם נזיר טמא, מביא קרבנותיו ביום שלאחר תגלחתו, כי סתם נזיר טמא נטהר ביום השביעי, ולכן מביא קרבנות למחר, שהוא היום השמיני, אבל זה שנטהר ביום השביעי, ומגלח ביום שלושים, שאינו יום טהרתו, יכול הוא להביא קרבנותיו בו ביום, **ויש מפרשים שיביא קרבנות אלו רק למחרת**, שלא יאמרו נזיר טמא מביא קרבנותיו ביום תגלחתו, אף כשהיא בזמנה ביום השביעי. (ג) **שמא מצורע היה**, [שאו לא אכפת לנו אם היה גם טמא מת, שטהרת המצורע קודמת], **ולכן יביא צפרים הנעשות בחוף**, לתחילת טהרת צרעתו.

ב. תגלחת שניה.

מכיוון שיש לחוש, שהיה טמא מת ולא מצורע, ולכן עתה היה נזיר טהור, שוב אסור לו לגלח עד יום שלושים, שאז נשלמים ימי נזירותו, [ומונה שלושים יום אלו, מיום הקרבת קרבנות הנזיר הטמא, ולכן לפירוש הראשון לעיל, שמביא קרבנות נזיר טמא ביום התגלחת הראשונה, מגלח עתה ביום חמישים ותשע, ולפירוש השני, שמביא קרבנות נזיר טמא ביום שאחרי התגלחת הראשונה, מגלח עתה ביום ששים].

ושני ספקות יש בתגלחת זו: (א) **שמא היה רק טמא מת, ואם כן עתה היה נזיר טהור, ולכן יביא עולת בהמה בתנאי כנ"ל**. (ב) **שמא היה מצורע, וכבר גילח תגלחת אחת, ועתה יש לו לגלח תגלחת של ימי ספורו, ולמחרת יום תגלחתו יביא קרבנות טהרת הצרעת**, אלא מכיוון שאי אפשר להביא חטאת בהמה על הספק צריך להפקיר נכסיו שאז דינו כמצורע עני שמביא חטאת העוף ויכול להביאה על הספק [ולעניין עולת העוף ואשם בהמה, מסתבר שהדין כמו בספק נזיר טמא בתגלחת ראשונה ושלישית]. **ואחרי שיביא את הקרבנות של ספק צרעת, יהיה מותר בקדשים, כי יצא מכלל ספק מצורע**.

ג. תגלחת שלישית.

מכיוון שיש לחוש, שהיה מצורע, ולא היה טמא מת, ולכן עתה היה נזיר טהור, שוב אסור לו לגלח עד סוף יום שלושים, שאז נשלמים ימי נזירותו [והתחיל למנותם רק ביום שאחרי התגלחת הקודמת, משום שהיא הייתה גם לספק מצורע, וכשנזיר נטהר מצרעת, מתחיל הוא למנות את נזירותו, רק מיום הבאת קרבנות הצרעת, שהוא יום אחרי התגלחת. ועוד חומרא בתגלחות אחרונות שלא התירו לו לגלח ביום שלושים עצמו, אלא ביום שלושים ואחד, ואם כן לפירוש הראשון לעיל, מגלח עתה ביום התשעים, ולפירוש השני מגלח עתה ביום תשעים ואחד].

ושני ספקות יש בתגלחת זו: (א) **שמא היה רק מצורע ולא טמא מת, ואם כן עתה היה נזיר טהור, ולכן יביא עולת בהמה בתנאי כנ"ל**. (ב) **שמא היה גם מצורע, וגם טמא מת, ואם כן עד עתה גילח רק על צרעתו, ועתה עליו לגלח לטומאתו, ולכן יביא חטאת העוף הבאה על הספק**, [וכן עולת העוף, ואשם כמו בתגלחת הראשונה].

ד. תגלחת רביעית.

^א שלמים אינו יכול להביא, כי טעונים תנופה, ומאחר שהוא ספק מצורע, אינו יכול להניף. [תוס' זבחים ע"ו].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון ח 57
מסכת נזיר מ"ז – ס"ו

תגלחת	ספיקותיו	דינו	זמני התגלחת
א	טהור טמא מת ימי גמרו ימי טמא מת	א. עולת בהמה לספק נזירות טהרה ומתנה עליה לנדבה. ב. חטאת העוף הבאה על הספק לנזירות טומאה. ג. ציפורים הנעשים בחוץ לספק צרעת.	יום 30. שבתגלחות ראשונות התירו לעשות ביום 30 כדין התורה, ולא הצריכו להמתין ליום 31, משום שבין כך אסור ביין. אי"נ כדי למהר להתירו בקדשים.
ב	טהור ימי ספרו ימי טמא מת	א. עולת בהמה לספק נזירות טהרה ומתנה עליה לנדבה. ב. למחרת תגלחתו לצורך קרבנות מצורע יביא חטאת העוף הבאה על הספק ויפקיר נכסיו שיהיה עני ואחר כך מותר בקדשים.	י"א יום 59 שהוא יום 30 מיום 30 הראשון. י"א יום 60 שהוא יום 30 מיום 31, אבל אינו מונה מיום 30, כי התורה מצוה שטובל בו לצרעת ומביא קרבנות נזיר טמא בו ביום, יש לחוש שיאמרו שנזיר טמא מונה מיום תגלחתו, ובאמת מונה מיום הקרבת קרבנו.
ג	טהור טמא מת	א. עולת בהמה לספק נזירות טהרה ומתנה עליה לנדבה. ב. חטאת העוף הבאה על הספק משום טהרת נזירות טומאה.	י"א יום 90 שהוא 31 מיום 60 כי מתחיל למנות רק אחר שהביא קרבנות מצורע. י"א יום 91 שהוא 31 מיום 61 והטעם כנ"ל.
ד	טהור	א. חטאת . ב. עולה . ג. ושלמים . לקרבנות נזירות טהרה. ומתנה על העולה שאם כבר הביא חובתו זה תהא לנדבה ואחרי כן מותר ביין. י"א יום 120 שהוא 31 מיום 90. י"א יום 121 שהוא 31 מיום 91.	

פרק תשיעי הכותים

דף ס"א

נכרים נודרים נדבות ונזירות

בענין הבאת נדרים ונדבות להקרבה נאמר, "דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל
ואמרת אליהם איש איש מבית ישראל ומן הגר בישאל אשר יקריב קרבנו לכל
נדבתם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעלה" (ויקרא כ"ב י"ח), ומתוך שנכפלה
המילה "איש", למדו חכמים, שבא הפסוק לרבות את הנוכרים לענין זה,
שיכולים לנדור נדרים ונדבות כישראל.

ובפרשת נזיר נאמר, "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש או אשה פי נפלא

לְדַר נְזִיר נְזִיר לְהַזִּיר לַה' (במדבר ו' ב'), ואמרו חכמים, שהכתוב "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"
מלמד, שדווקא בני ישראל בכלל פרשת נזיר, אבל הנוכרים אינם נעשים
נזירים.

והנה, כשמצד אחד יש מיעוט, ["בני ישראל" ולא נוכרים], ומצד שני יש ריבוי,
[שנתרבו הנוכרים לנדרים ונדבות, והנזירות בכלל], היה מקום לומר שהמיעוט
מועיל במקצת והריבוי מועיל במקצת, ונאמר שיתמעטו הנוכרים רק
מקרבנות הנזירות, אבל איסורי נזירות יוכלו לקבל על עצמם, אלא שיש
לימוד נוסף, שממנו ממעטים את הנוכרים מפרשת נזירות מכל וכל.

מתחילה אמרו, שענין זה שהנוכרים אינם בכלל פרשת נזיר, למד ממה שנאמר
בפרשת נזיר "לאבינו ולאמו"... ומכיוון שפרשה זו מדברת במי שיש לו אב, על
כרחף אין הנוכרים בכלל, משום שלנוכרים אין אב, לכל הדינים שנאמרו בו,
[ובהמשך יתבאר בעזה"י לענין מה אין להם אב].

ודחו זאת, משום שלפי זה יש למעט גם עבדים, שאין להם אב, והדין הוא שיש

נזירות לעבדים.

ולפיכך אמרו, שענין זה שהנוכרים אינם בכלל פרשת נזיר, למד ממה שנאמר **בפרשת נזיר** "לא יטמא", ומאחר שפרשה זו מדברת במי שראוי לקבל טומאה, אין הנוכרים בכלל, משום שנוכרים אינם מקבלים טומאה, ונבהמשך יתבאר בעזה"י מנין שאין נוכרים מקבלים טומאה.

ודחו גם זאת, משום שלפי זה, יש למעט גם עבדים, שאינם מקבלים טומאה, והדין הוא שיש נזירות לעבדים.

ורבא אמר, שענין זה שנוכרים אינם ראויים לקרבנות נזיר, יש ללומדו מהכתוב בו נתרבו לנדרים ונדבות, שנאמר בו "אֲשֶׁר יִקְרְבוּ לָהּ לְעֹלָה", ואמרו חכמים שהכתוב הזה ממעט קרבנות נזיר משאר נדרים ונדבות לומר שאין הנוכרים מביאים קרבנות נזיר. ומאחר שכבר למדנו שאין הנוכרים מביאים קרבנות נזיר, כשנאמר בפרשת נזיר "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", בא הכתוב ללמד, שאין הנוכרים בכלל הפרשה מכל וכל.

ואין לומר, שבאמת לא נתמעטו נוכרים מאיסורי הנזיר, ולא בא המיעוט אלא לענין נזירות עולם שאין הנוכרים יכולים לקבל עליהם. והסיבה שאין לומר כן כי אין שום משמעות במיעוט "בני ישראל", להעמידו רק על נזירות עולם.

וכן אין לומר, שהמיעוט הוא רק לענין, שאינם מדירים את בניהם בניזיר, או רק לענין שאינם מגלחים על נזירות אביהם, כי דינים אלו הם הלכה למשה מסיני, ומסתבר שכך נאמרה ההלכה מתחילה, לישראל ולא לנוכרים. ועוד שאין סברא, שהפסוק בא למעט, דבר שהוא הלכה, ולא מפורש בתורה.

ואם כן, ודאי בא המיעוט הנוסף ללמד, שאין לנוכרים דיני נזירות כל עיקר.

ומכל מקום, גם אחרי שנתמעטו מפרשה זו לגמרי, הוצרכה התורה למעט אותם גם מקרבנות נזירות, לומר, שאינם מביאים אותם אפילו על נזיר ישראלי.

לענין מה אין לנוכרי אב

לעיל נתבאר, שהנוכרי אין לו אב. ואין הכוונה שאין לו אב מכל וכל, שהרי הנוכרי יורש את אביו מהתורה, כמו שנאמר, "כִּי יִרְשֶׁה לְעֵשָׂו נִתְתִּי אֶת הַר שְׁעִיר" (דברים ב' ה'), ואם כן הוא מתייחס אחר אביו.

אך הכוונה היא שאין לנוכרי אב לענין זה שאינו מצווה בכבוד אביו.

ואף לענין ירושה אין לו אב לגמרי, שאינו יורש את עבדי אביו. והטעם לכך, משום שאין לאביו קניין בגוף עבדיו, [שכן דין הנוכרים שאין להם קניין הגוף בעבדיהם], ואין הנוכרי מוריש לבנו דבר שאין לו בו קניין הגוף, [אבל ישראל מוריש לבנו גם את עבדיו, כמו שמפורש בכתוב לענין עבדים, "והתחלתם אותם לבניכם אחריכם"].

נוכרי אינו מקבל טומאה

לעיל נתבאר, שהנוכרים אינם מקבלים טומאה, ונחלקו חכמים מנין הדבר למד.

מתחילה אמרו, שענין זה למד ממה שנאמר, "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָהּ

הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵתוֹךְ הַקְּהָל כִּי אֵת מִקְדָּשׁ ה' טִמָּא מִי נִדָּה לֹא זָרַק עָלָיו טִמָּא הוּא" (במדבר י"ט כ'), לומר שאין הכתוב מדבר, אלא בישראל הקרויים "קהל", אבל נוכרי שאינו בכלל "קהל", אינו בכלל "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא".

ונדחו דבריהם, כי אפשר שהנוכרי מקבל טומאה, ולא נתמעט מטומאה, אלא מכרת האמור בה.

ולפיכך אמרו שענין זה למד ממה שנאמר בפרשת פרה אדומה, "וְהִקְתָּה לְעֹדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נִדָּה חֲטָאת הוּא" (במדבר י"ט ט), שלא נתנה טהרת מי חטאת אלא לישראל, וכלל בידנו כל שיש לו תורת טהרה, יש לו תורת טומאה, וכל שאין לו תורת טהרה, אינו מקבל טומאה כלל, [בסמוך יתבאר בעזה"י מניין אנו יודעים כלל זה], ואם כן, נוכרי שאין לו תורת טהרה, אינו מקבל טומאה.

כל שאין לו תורת טהרה אינו בכלל קבלת טומאה

נתבאר שכל שאין לו תורת טהרה אינו מקבל טומאה ונחלקו חכמים מנין למדו זאת.

מתחילה רצו לומר שהדבר למד מהכתוב, "וְהִזָּה הַטְּהָר עַל הַטְּמֵא", שכן המילה "הַטְּהָר" מיותרת, ללמד שדין טהרה תלוי בדין טומאה.

ודחו זאת, כי הפסוק בא ללמד דברים אחרים, המפורשים במסכת יומא, [מתכוון להזות על האדם, והזהר על הבהמה]. אי"נ אם "הַטְּהָר" האמור כאן, הכוונה למי שנטהר על ידי מי חטאת, היינו יכולים ללמוד, שאין טומאה אלא למי שיש בו טהרה של מי חטאת, על ידי שהוקשו כאן טמא, וטהור על ידי מי חטאת, אבל האמת אינו כן, כי "הַטְּהָר" האמור כאן, הוא מי שמעולם לא נטמא במת, ואין לנו בפסוק זה שום היקש, בין טמא לבין טהור על ידי מי חטאת, שנוכל ללמוד שתלויים הם זה בזה.

ולפיכך אמרו שענין זה למד מהכתוב, "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא" (במדבר י"ט ט), שהמילה "יִטְמָא" מיותרת, ללמד שיש דין קבלת טומאה רק במי שיש בו תורת חיטוי, כלומר דין טהרת מי חטאת, [ויש מפרשים, שומדים זאת בהיקש, שהוקשו בפסוק זה טומאה וחיטוי].

דף ס"ב

נוכרים לענין ערכין

בפרשת ערכין נאמר, "דִּבַּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֵא נֶדָר בְּרִפְיָהּ נִפְשָׁתָהּ" (ויקרא כ"ז ב'), ואמרו חכמים, שבא הכתוב למעט נוכרים, שאינם בני ישראל.

אכן מכיוון שיש מיעוט מצד אחד, [בני ישראל], וריבוי מצד שני, [שנתדבו נוכרים לנדרים ונדבות, וערכין בכלל], ולפיכך יש לנו למעט את הנוכרים במקצת, ולרבות אותם במקצת, ונחלקו חכמים בדבר.

יש אומרים, שהנוכרים נתרבו לענין זה שהם מעריכים את ישראל, [שאם אמר ערך ישראל זה עלי נתחייב לתת ערכו], ונתמעטו לענין שאין להם ערך ואין ישראל מעריכים אותם [ואם אמר ישראל ערך נוכרי זה עלי לא אמר כלום].

ויש אומרים, שנתרבו הנוכרים לעניין זה **שישראל מעריכים אותם**, [ואם אמר ישראל ערך נוכרי זה עלי נתייב לתת ערכו], ונתמעטו לעניין זה שהם אינם מעריכים [ואם אמר, ערך ישראל זה עלי, לא אמר כלום].

"איש" האמור בערכין

בפרשת ערכין נאמר, "איש פי נפלא נדר בערך נפשות לה", ונחלקו חכמים מה באה תורה ללמד.

יש אומרים, שבא הכתוב **לרבות מופלא סמוך לאיש**, לדיני ערכין, כלומר שקטן בשנת שלוש עשרה, שמבין ענייני נדרים, אם אמר ערך פלוני עלי, חייב הוא לשלם את נדרו. [וזה כדעת האומרים מופלא סמוך לאיש נדרו נדר מן התורה. אבל יש אומרים שנדרו נדר מדרבנן בלבד, ואם כן אין סברא שנרבה אותו לדיני ערכין].

יש אומרים, שבא הכתוב **לרבות נוכרי** שהוא מופלא סמוך לאיש לדיני ערכין, שאם אמר ערך פלוני עלי, ערכו חל, וחייב לשלם את נדרו. ואף לדעת האומרים, ישראל שהוא מופלא סמוך לאיש אין נדרו נדר מהתורה, אפשר לרבות נוכרי מופלא סמוך לאיש, משום שישראל קטן אינו בכלל איסור, "לא יחל דברו", כשם שאינו בכלל שאר איסורים, אבל אצל נוכרים לא מצינו חילוק בין קטנים לגדולים, ואפשר שבא הפסוק לרבות אף קטנים, כי העיקר הוא אם יודעים מה נודרים, ולשם מי נודרים. [וזה כדעת האומרים נוכרים מעריכים ולא נעריכים, אבל לדעת האומרים נוכרים נעריכים ולא מעריכים, אי אפשר לומר, שבא הפסוק לרבות נוכרי קטן, שיודע עניין נדרים, שהרי אפילו תינוק בעריסה יש לו ערך, ויכולים להעריכו].

יש אומרים, שבא הפסוק **למעט נוכרי גדול**, שאינו מבין עניין נדרים, שאין נדרו נדר, ואף שהפסוק נאמר בערכין, אנו דורשים אותו לעניין נדרים, כי לעניין ערכין אין צורך למעט את הנוכרי שאינו מבין עניין נדרים, שהרי אפילו המבין עניין נדרים אינו מעריך. [וזה כדעת האומרים נוכרים נעריכים ולא מעריכים].

הפלאה האמורה בנזירות

לענין נתבאר, מה למדו חכמים מהכתוב "איש פי נפלא" האמור בענין ערכין. והנה גם בענין נזירות נאמר כעין זה, "דבר אל בני ישראל ויאמרו אלכם איש או אשה פי נפלא לנדר נזיר להאיר לה" (במדבר ו' ב). אך אין לומר, שבא הכתוב הזה ללמד לעניין נזירות, מה שמלמד הכתוב "איש פי נפלא" לעניין ערכין, שהרי הוקשו הפרשיות זה לזה, ונוכל ללמוד בהיקש, שהאמור שם נאמר גם בנזירות. ולפיכך נחלקו חכמים מה מלמד הכתוב האמור בנזירות.

יש אומרים, שהכתוב הזה מלמד דין ידים שאין מוכיחות. יש מפרשים, שבא למעט אותם, לומר כי "יפלא" כלומר כשיפרש דבריו יהיה נזיר אבל אם יאמר דבר שאינו ברור אינו נזיר, ומכאן שיד שאינו מוכיח, אין לו דין יד. [ולגרסת התוס', כן דעת רבא, ולגרסאות שדחו התוס', כן דעת אביי]. **ויש מפרשים**, שבא הפסוק **לרבות ידים** שאין מוכיחות, כי נאמר "כי יפלא" שתי פעמים, [אחת

בנזירות ואחת בנדרים, וכיוון שהוקשו זה לזה, כאילו נכתב פעמים בפרשה אחת], ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, וללמד שאפילו ידים שאינם מפורשות, יש להם דין יד לנדר ונזירות.

יש אומרים, שבא הפסוק **ללמד**, שאם בשעה שנדר, לא היה ברור לו שחל נדרו, לא יחול הנדר, אפילו אם לפי דבריו הוא צריך לחול, כגון שתלה נדרו בתנאי, ורק לאחר זמן התברר שנתקיים התנאי. וזה כדעת רבי טרפון, האומר **שלא נתנה נזירות אלא להפלאה**.

יש אומרים, שמכאן אנו לומדים, שהחכם מתיר את הנדר, שמתוך שנאמר שתי פעמים "כי יפלא", למדנו שיש הפלאה [=נדר] אסורה, ויש הפלאה מותרת, ועל כן נחלק ונאמר, שאם התירה חכם היא מותרת, ואם לאו אסורה.

מדיני עבדים

א. לעניין נדרים ושבועות.

העבדים אינם בכלל פרשת נדר ושבועה, ואם נשבעו או נדרו, [אפילו ברצון האדון], אין בכך כלום, שנאמר בענין השבועות, "לקרע או להטיב" ויקרא ה' ד', להקיש שבועה לטובה לטובה לרעה, מה הטבה רשות, אף הרעה רשות, ללמד שאין נשבעים לאסור דבר, שאינו ברשותו של הנשבע, ומכאן שעבדים, אינם יכולים להישבע, כי אין להם רשות לענות את עצמם, משום ששייכים לרבותיהם, ועיניו שלהם מחסיר את רכוש האדון. וכן דין הנדרים, משום שהוקשו לשבועות.

ב. לעניין נזירות.

אף שהוקשו נזירות ונדרים זה לזה, אין ללמוד מן ההיקש, שכשם שאין עבדים נודרים כך אינם נעשים נזירים, כי בנזירות יש לימוד מפורש, שחלה הנזירות גם על דבר שאינו ברשותו, שהרי נאסר ביין מצווה כביין הרשות, אלא שיש פסוק נוסף "לאסור אסור על נפשו" (במדבר ל"ג), המלמד, שאין אדם אוסר אלא את נפשו שלו, אבל עבד שאין נפשו שלו, אלא של רבו, לא יוכל לידור בנזיר, [ואף שנכתב פסוק זה בפרשת נדרים, אינו צריך לנדרים, שהתמעטו כבר, ולכן אנו מעמידים אותו על הנזירות], ומצד שני יש ריבוי לעבדים בפרשת נזיר, שנאמר "דבר אל בני ישראל ויאמרו אלכם" (במדבר ו' ב) לרבות עבדים. על כן אמרו, שאם אין הרב מוחה בעבדו, נזירותו חלה עליו, ואם רבו מוחה בו, או כופה אותו לעבור על נזירותו, אין נזירותו חלה עליו, [עד שיצא מתחת יד רבו, או שיתן לו רשות להיות נזיר].

ג. לעניין ערכין.

אין שום הפסד לבעלים, אם יעריך העבד, שהרי אין בדבר עינוי נפש, ואם כן אין למעט את העבד מערכין מחמת הכתוב "להרע או להטיב". וכן אין למעט אותם מחמת הכתוב "לאסור איסור על נפשו", ולכן חלים ערכין שלו, וכשישתחרר, או יתנו לו ממון על מנת שאין לרבו רשות בו, ייתן להקדש את מה שהעריך.

עבד שברח ונדר בנזיר

נתבאר, שאין העבד נעשה נזיר נגד רצון רבו, אכן כל זה כשהעבד תחת יד רבו,

אך אם העבד ברח, הדין כפי שיתבאר.

פסחו, סותר את נזירותו ופסחו.

כל זמן שלא נתייאש ממנו רבו. לדעת רבי יוסי, הרי הוא כמי שמיחה בו האדון, כי בודאי אינו רוצה שיחלש על ידי עינויי הנזירות, מאחר שסופו לחזור אליו לעבדו, ולכן אינו נזיר, [עד שיצא מרשות רבו לגמרי]. ולדעת רבי מאיר, הרי הוא כמי שלא מיחה בו רבו, כי בוודאי נוח לרבו שיתענה, שעל ידי זה ישוב אליו, ויבקש ממנו שימחה בו, ולכן הוא נזיר, עד שישוב לרבו, וימחה בו.

ומכל מקום, אם סיים את סדר טהרתו קודם שנטמא בטומאת התהום, והיה מחוסר רק טבילה ביום השביעי, כיוון שבידו לטבול, נחשב שכבר טבל, ונגמר סדר טהרתו.

וכל שכן אם כבר טבל, ואינו מחוסר אלא הערב שמש, נחשב לו שגמר את סדר טהרתו, משום ששקיעת השמש בא תבוא, ואינו מחוסר שום מעשה, להשלים את סדר טהרתו.

ואחר שנתייאש ממנו רבו, הרי הוא כמי שהפקירו רבו, ולכן לדעת שמואל האומר, עבד שהפקירו רבו, דינו כבן חורין, ואינו צריך גט שחרור, הרי זה נזיר, ככל איש ישראל הנודר בנזירות.^נ

ורק כשהוא מחוסר מעשה שאינו תלוי בו, להשלמת סדר טהרתו, [כמו הזאת מי חטאת, וגילוח לטהרת נזירות], לא נאמרה בו ההלכה של טומאת התהום. [דין זה נמצא בגמרא בדף ס"ד ע"ב ונכתב כאן, לחברו עם שאר דיני טומאת התהום האמורים כאן].

דף ס"ג

דף ס"ד

דין טומאת התהום

דין טומאה צפה

טומאת התהום היא טומאת מת, שאין בעולם אדם היודע עליה, כגון שנמצאת במקום מוצנע, באופן שניכר שלא נודעה, ולא נשמע לנו שהיתה ידועה, [כגון כזית מן המת שנמצא משוקע במערה].

טומאה צפה, היא טומאה שאינה מונחת על גבי קרקע, [או על דבר שמונח בקרקע], אלא צפה על פני המים, ואין אדם, [שעומד על גבי קרקע], תופס בה. [ובתוסי' הסתפקו, אם טומאה הנורקת באוויר, דינה כדין טומאה צפה במים].

והלכה למשה מסיני בנזיר ועושה פסח, שאף על פי שאם נטמאו קודם שנשלמה מצוותם, בטל מה שהחלו לעשות, וצריכים לחזור ולקיים, [פסח שני, ונזירות חדשה], מכל מקום אם נטמאו בטומאת התהום קודם שנשלמה מצוותם, ונודע להם רק אחרי שנשלמה מצוותם, יצאו ידי חובה, ואינם צריכים לחזור ולקיים, [כאילו נטמאו רק בשעה, שנודע להם שנטמאו, ולא בשעה שנטמאו באמת].

וכשנולד ספק טומאת מגע בטומאה צפה, [כגון ספק נגע בשרץ, או במת, או בזב וזבה], אין דינו ככל ספק טומאה, שברשות היחיד טמא, אלא ספקו טהור, אפילו ברשות היחיד.

ולעניין נזירות, השלמת המצווה היא הזמן שהותר הנזיר באיסורי הנזירות. ולכן לדעת חכמים, היא שעת זריקת דם אחד הקרבנות, שלדעתם אז הותר הנזיר באיסורי הנזירות. ולדעת רבי אליעזר, היא שעת הגילוח, שלדעתו רק אז מותר הנזיר באיסורי הנזירות. [ואם נודע לו אחרי שמלאו ימי הנזירות, קודם הגילוח, דינו כאילו נטמא באותה שעה, ולדעת רבי אליעזר אינו סותר את כל נזירותו, אלא שבעה ימים בלבד].

לדעת חכמים, כן הדין בין כשהטומאה צפה במים שבכלי, ובין כשהטומאה צפה במים שעל גבי קרקע, ולמדו זאת, מתוך שיש סתירה בפסוק לעניין טומאת שרצים, המטמאים במגע, שמתחילה נאמר "וְכָל הַשֶּׁרֶץ" [ויקרא י"א מ"א], שמשמע שהשרץ מטמא בכל אופן, ולבסוף נאמר "הַשֶּׁרֶץ עַל הָאָרֶץ" [ויקרא י"א מ"א], שמשמע שאינו מטמא, אלא כשהוא על הארץ, [ולא צף], ולקיים את שני הכתובים הללו, יש לומר, שעל הארץ השרץ מטמא אפילו אם ספק נגע בו, [ובלבד שהספק ברשות היחיד], וכשאינו על הארץ, אלא צף, אינו מטמא, אלא אם וודאי נגע בו.

ולעניין פסח, השלמת המצווה לדברי הכל היא שעת שחיטת הפסח. ואף על פי שהקרבת נשלם רק בזריקת הדם, משעת שחיטה, שעומד הדם להיזרק, נחשב כאילו כבר נזרק. אינו לעניין פסח, אין צריך שישלים את המצווה עד תומה בטהרה, כי על הטומאה שאחרי השחיטה הציץ מרצה.

ולדעת רבי שמעון, רק כשהטומאה צפה במים שעל גבי קרקע, נאמר הדין הנ"ל שספק מגעה אף ברשות היחיד טהור, שנאמר "אִף מְעֵין וְבוֹר מְקֹנָה מִיָּם וְהָיָה טְהוֹר" [ויקרא י"א ל"ו], להוסיף טהרה במים שעל גבי קרקע, שבספק מגע טומאה, טהור, אבל טומאה צפה במים שבכלי, ספק נגע בה ברשות היחיד, טמא שנאמר "וְנִגַּע בְּנִבְלָתָם טָמֵא".

והלכה זו, של טומאת התהום לא נאמרה אלא בטהור שנטמא בה, אבל טמא מת, [אפילו] שהתחיל את סדר טהרתו [=הזיית מי חטאת שלישי ושביעי], אם בתוך כך נטמא בטומאת התהום, דינו כנטמא בטומאה ידועה, ואף על פי שנודע לו, שנטמא בטומאת התהום, רק אחרי שהשלים את נזירותו, ועשה את

וכשנולד ספק טומאת אוהל, או משא, או היסט, או מדרס, בטומאה צפה, דין הספק כשאר ספק טומאה, שברשות היחיד אנו מטמאים, ואין ללמוד מהנאמר בשרצים, שספק טומאה צפה טהור, כי אין דמיון בין טומאות אלו לטומאה האמורה בשרצים, שטומאת רק במגע.

^נ ולדעת האומרים צריך גט שחרור, יש לעיין אם שידך לומר, שיחלקו רבי יוסי ורבי מאיר בזה, או שמא אף רבי מאיר מודה, שאין הרב נחשב שרוצה הוא בנזירות, כי ממילא לא ישוב לעבדו אחרי שנתייאש ממנו ולמה ירצה בעינויו, או לאידך גיסא, שמא רבי יוסי מודה, שאין אנו מחשיבים את הרב למוחה, כי לא ישוב לעבדו עוד, ומה אכפת לו אם יכחיש בעינויו.

טומאה על דבר אחר שצף על המים

דין טומאה צפה אמור, בין כשהטומאה צפה, והאדם שספק נגע בה, עומד, ובין שהטומאה עומדת, והאדם שספק נגע בה, צף על גבי המים.

אך כשיש דבר שמפסיק בין הטומאה למים, **ספק בגמרא אם דין הטומאה כדין טומאה מונחת**, משום שמונחת על הדבר המפסיק, או שדין הטומאה, **כדין טומאה צפה**, משום שאין הדבר שמונחת עליו, מחשיב אותה למופסקת מן המים, וכאילו היא צפה על פני המים, וספק זה בא בגמרא **בכמה אופנים**.

א. טומאה על גבי כלי. ולענין זה משמע בגמרא, שההלכה, שהכלי מפסיק, ואין זו טומאה צפה.

ב. מת על גבי שרץ. ויש בזה סברא יתירה שלא יחשב הפסק, כיוון ששניהם מטמאים, ומכל מקום עדיין אפשר לומר שיחשב כהפסק, משום שחלוקים בטומאה, שהמת מטמא טומאת שבעה, ושרץ מטמא טומאת ערב. ולמעשה גם לענין זה משמע בגמרא, שההלכה, שהמת מפסיק, ואין זו טומאה צפה.

ג. שרץ על גבי נבילה. ויש בזה סברא יתירה שלא יחשב הפסק, כיוון ששניהם מטמאים בשווה טומאת ערב, ומכל מקום עדיין אפשר לומר שיחשב כהפסק, משום שחלוקים בטומאתם, שרץ מטמא בכעדשה, ונבילה בכזית. ולמעשה גם לענין זה משמע בגמרא, שההלכה, שהנבילה מפסיקה, ואין זו טומאה צפה.

ד. שרץ על גבי שרץ. ויש בזה סברא יתירה שלא יחשב הפסק, כיוון ששניהם מטמאים בשווה, ומכל מקום עדיין אפשר לומר שיחשב כהפסק, משום שגופים חלוקים הם. ולמעשה גם לענין זה משמע בגמרא, שההלכה, שהשרץ מפסיק, ואין זו טומאה צפה.

ה. שרץ על גבי נבילה שנימוחה. ויש בזה סברא יתירה שלא תחשב הפסק, כיוון שהנבילה נימוחה, ובטילה לגבי המים כמשקה, ומכל מקום עדיין אפשר לומר שתחשב כהפסק, משום שאין הבהמה חשובה כמשקה, אלא כאוכל, ואינה בטילה למים. ולמעשה גם לענין זה משמע בגמרא, שההלכה, שהנבילה מפסיקה, ואין זו טומאה צפה.

ו. שרץ על גבי שכבת זרע. ויש בזה סברא יתירה שלא תחשב הפסק, כיוון ששכבת זרע לא באה ממאכל, ובטילה לגבי המים כמשקה, ומכל מקום עדיין אפשר לומר שתחשב כהפסק, משום שבאה מגוף האדם, ולכן אין חשובה כמשקה, אלא כאוכל, ואינה בטילה למים. ולמעשה גם לענין זה משמע בגמרא, שההלכה, ששכבת זרע מפסיקה, ואין זו טומאה צפה.

ז. שרץ על גבי מי חטאת. ויש בזה סברא יתירה שלא יחשבו הפסק, כיוון שמי חטאת קרויים מים, ובטלים יותר למים, ולא יפסיקו בין השרץ למים, ומכל מקום עדיין אפשר לומר שיחשבו כהפסק, משום שהם עבים מחמת העפר המעורב בהם, ולכן אינם חשובים כמשקה, ואינם בטלים למים. **ולא נפשט ספק זה בגמרא**.

קן אחד על שתי לידות

יולדת [ומפילה בכלל זה], שנטהרת מטומאת לידה מביאה לסוף ימי טומאתה, ביום מ"א ללידת זכר, וביום פ"א ללידת נקבה, קן [=חטאת העוף ועולת העוף] לגמר טהרתה.

ואם הפילה קודם שתמו ימי טומאת לידתה, שעוד לא בא זמן חיוב קרבנה על הלידה הראשונה, ולא הוקבע קרבן שלם לטהרתה, **יוצאת ידי חובת שתי הלידות בקרבן אחד**.

אבל אם ילדה בשנית אחרי שתמו ימי טומאת לידתה הראשונה, שכבר הוקבע קרבנה בעבור הטומאה הראשונה בלבד, **לא תוכל להביאו גם לטהרת לידתה השניה**. ואפילו לא טבלה כשתמו ימי טומאת לידתה הראשונה, ולא הייתה ראויה להביא עליה קרבן, מחמת שאסורה להיכנס למקדש קודם שתטהר בטבילה, נחשבת כמי שהייתה ראויה להביא קרבן, ונקבע כבר בעבור טומאת לידתה הראשונה, משום שמה שלא טבלה, אינו מחשיב אותה שאינה ראויה להביא קרבן, **כי בידה לטבול בכל שעה שתרצה, וכל שכן אם טבלה, ורק מחוסרת הערב שמש**, נחשבת ראויה להביא קרבן, משום ששקיעת השמש בא תבוא, ואינה מחוסרת שום מעשה להיות ראויה להביא קרבן. [ויש מפרשים, שמחוסר כיפורים טעון טבילה והערב שמש מדרבנן, ומדובר שטבלה לטהרת לידתה, אלא שצריכה לשוב לטבול אחרי מלאות ימי טהרה, משום שהיא מחוסרת כפרה, ועל טבילה והערב שמש אלו, שהם מדרבנן, אמרו כאן בגמרא, שאף על פי שלא טבלה, ולא העריב שמשא, נחשבת כטהורה כבר].

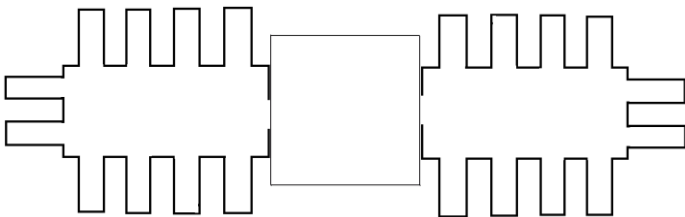
אופן קבורת היהודים בזמן חז"ל

היו חופרים מערה, שארכה שמונה אמות, ורחבה ארבע אמות, [כן דעת רבי שמעון, שמשנתנו כמותו]. **ועושים כוכים בכותלי המערה**, [ששה טפחים רוחב הכוך, ושבעה גובהו, וארבע אמות אורכו], ומכניסים את המתים לתוך הכוכים, בשכיבה, [הראש תחילה, והרגלים לצד פתח הכוך].

והכוכים היו מסודרים במערה באופן הזה, **בכל אחד משני הכתלים שהיו לאורך המערה**, [שאורכם שמונה אמות], **היו ארבעה כוכים**, שהיו מניחים בשני ראשי כל כותל חצי אמה, ובשבע האמות שבתווך, היו ארבעה כוכים ברוחב אמה, וביניהם שלושה רווחים ברוחב אמה.

ובכותל שהיה לרוחב המערה, [שאורכו ארבע אמות], **היו שני כוכים**, שהיו מניחים בשני ראשי הכותל חצי אמה, ובשלוש האמות שבתווך היו שני כוכים ברוחב אמה, וביניהם רווח ברוחב אמה.

ופתח המערה היה בכותל השני של רוחב המערה, ובו היו יוצאים לחצר הקבר, שהוא מקום שגודלו שש אמות על שש אמות, ומצדו השני הייתה מערת קבורה נוספת, בתבנית המערה הראשונה.

דף ס"ה

המוצא מת

שלוש חלוקות יש בקברים. (א) הנקבר לדעת שיהיה זה **קברו הקבוע, אסור לפנותו** מקברו. (ב) והנקבר לשם קבורת עראי, **מותר לפנותו** מקברו, **אלא שיש לו דין תפוסה**, [כלומר שצריך ליטול עמו מן הקרקע שעמו, כמו שיתבאר בהמשך]. (ג) **נקבר שלא לשם קבורה כלל**, [כגון שנפל שם, וכיסהו עפר], **או שהוא נוכרי**, [אפילו נקבר לשם קבורת קבע], **מותר לפנותו, ואין לו דין תפוסה.**

ומעתה, אם **נמצאו מתים בקברים, ואין ידוע מי היו**, ולשם איזו קבורה נתנו שם, ניתן לברר זאת על פי האופן שנמצאו.

אם **נמצאו בקברים בישיבה, או שהיה הראש בין הירכיים**, [אפילו בשכיבה], או שנמצאו כמה מתים, [אפילו בשכיבה, אלא] **שהיה ראשו של אחד בצד מרגלותיו של השני, בידוע שנוכרים הם**, כי אין זו דרך קבורת ישראל, ולכן מותר לפנותם, ואין להם דין תפוסה.

ואם **נמצא מת אחד או שנים, בקברים בשכיבה, ניכר שיהודים הם, ומכל מקום, כיוון שאין דרך בית קברות, שיהיה בו רק מת אחד או שנים, ניכר שאין זה בית קברות, ולא נקברו לשם קבורת קבע**, אלא לשם קבורת עראי, ולכן מותר לפנותם, אבל יש להם דין תפוסה.

וכן הדין אם נמצאו שלושה מתים שוכבים, אלא שלא היו שוכבים באופן שמסדרים את המתים במערות קבורה, גם כן ניכר שלא היה כאן בית קברות, ולכן מותר לפנותם, אבל יש להם דין תפוסה.

ואם **נמצאו שלושה מתים שוכבים באופן שמסדרים את המתים במערות קבורה, ניכר שהיה כאן בית קברות, ונקברו בו לשם קבורת קבע**, ולכן אסור לפנותם, [ולא עוד אלא שצריך לבדוק אם יש סביבם עוד קברות, כמו שיתבאר בהמשך].

ומכל מקום דווקא כשנמצאו כל השלושה בשווה, אבל אם היו שנים ידועים כבר [כלומר ידועים שהם שם, אבל אין ידוע אם נקברו לשם קבורת קבע], **ושלישי לא היה ידוע כלל, או להפך, אין אנו דנים את כולם יחד כשלושה, אלא את השנים בפני עצמם, ואת האחד בפני עצמו.** יש אומרים שכך **הלכה למשה מסיני. ויש שנותנים טעם לדבר, שאין אנו מצרפים אותם, לדונם יחד, כי אם היו נקברים באופן בשווה, היו צריכים להיות נודעים בשווה, ומתוך שחלוקים בידעתם, מוכח שלא נקברו יחדיו, ואין אנו יכולים לצרפם, ולומר שהיה כאן בית קברות.**

וכל האמור לעיל הוא, כשנמצאו המתים במקום שלא הוחזק לבית קברות, אבל אחרי שהוחזק המקום לבית קברות, אפילו נמצא שם מת שוכב יחיד, אסור לפנותו, כי **ודאי נקבר שם לשם קבורת קבע.**

פינה מתים ונתברר שהיה בית קברות

מצא מת אחד ופינה אותו, ושוב מצא מת שני ופינה אותו, ולבסוף מצא מת שלישי, ונתברר שהיו כאן שלושה מתים שוכבים, באופן שמסדרים אותם בבית קברות.

יש אומרים, שמשאיר את השנים במקומם החדש, ואת האחרון במקומו הישן, ואסור לפנותו כדי נקבר קבורת קבע.

ויש אומרים, שכיוון שנתנה רשות לפנות את השנים הראשונים, מותר לפנות גם את השלישי. [ניתכן שרק בארץ ישראל נאמר דין זה, כדי למעט מקומות טמאים בארץ ישראל].

הוחזק בית קברות יש לבדוק אחר מתים נוספים

כשמצא שלושה מתים, והוחזק המקום לבית קברות, יש לבדוק אם יש שם עוד קברות. ולכן יחפש בכל מקום, שראויים להיות מתים נוספים, כגון בשאר המקום שמתאים לגודל המערה שנראה שנקברו אלו, וכן במקום שמתאים להיות המערה השנייה, שנמצאת כנגד מערה זו, בצד השני של חצר הקבר, אולם אם **בדק לרוח אחת, ולא מצא, אין צריך לבדוק גם לשאר הרוחות. ויש מפרשים שאפילו באותו רוח שמחפש, אין צריך לבדוק לעומק יותר מדי, אם לא מצא מיד.**

מת חסר

מת חסר, [ובכלל זה הרג], **הלכה למשה מסיני, שאפילו נמצא בשכיבה, ואפילו נמצאו שלושה, באופן שמסדרים את המתים במערות קבורה, מותר לפנותם ואין להם דין תפוסה.**

תפוסה

דין תפוסה, שצריך ליטול מן הקרקע עם המת המפונה מקברו, למדוהו ממה שאמר יעקב ליוסף "וְנִשְׁכַּבְתִּי עִם אָבִי וְנִשְׁאַתְנִי מִמִּצְרַיִם וְקָבַרְתִּי בְּקַבְרֹתָם" (בראשית מ"ז ל"ז) כלומר, מקרקע מצרים, שאקבר בו, טול עמי.

יש אומרים, שנטול את כל העפר התחוח [=הרד] שבקבר, **וחופר עוד לעומק שלוש אצבעות** בקרקע התולה [=הקשה שלא נחפרה], ונוטל גם את כל העפר הזה, כי עד עומק זה יש לחוש, ששקע מוהל מן המת, וצריך ליטול את כל העפר, שיש לחוש שמעורב בו המת.

ויש אומרים, שאין צריך לחפור בקרקע התולה כלל, ואין צריך ליטול אלא עפר שהוא ודאי מן המת, וכל שאר העפר, שהוא מסופק אם הוא מהמת, אין צריך לפנות עמו, אבל צריך להצניעו, שלא יטמאו בו עושי טהרות.

ספק נגעים

לדעת חכמים, בכל ספק טומאת נגעים [=צרעת], **הולכים אחרי חזקתו הקודמת, שאם היה טהור, וספק אם נטמא, דינו כטהור, ואם היה טמא, וספק אם נטהר, דינו כטמא, ככל הלכות ספקות שבתורה.**

ולדעת רבי יהושע, כל ספק טומאת נגעים, טהור, שנאמר בפרשה "לְטַהְרֹו או לְטַמְּאוֹ" (ויקרא י"ג נ"ט), ללמד שלעולם יש להקדים לטהר.

שבעה דברים המביאים לידי זיבה באונס

להלן יתבאר בעזה"י, שיש אופנים שאין הזיבה מטמאה כשבאה על ידי אונס. ומבואר, ששבעה דברים גורמים לזיבה שתבוא באונס, ולפיכך, כשאינה מטמאה באונס, בודקים אותו בכל הדברים הללו, ואם נטמא מחמת אחד מהם, אינו זב. ואלו הם: (א) מאכל. (ב) משתה. (ג) משא. (ד) קפיצה. (ה) חולי. (ו) מראה [=שרואה איש ואשה נזקקים זה לזה. ויש אומרים, אפילו בהמה חיה ועוף]. (ז) והרהור.

ראיות שאינן מטמאות באונס

זב שראה ראיית זיבה אחת, טמא עד הערב, ראה שנים, טמא עד שיהיו לו שבעה ימים נקיים מזיבה, ראה שלוש, צריך להביא גם קרבן לטהרתו.

לדעת חכמים, שתי הראיות הראשונות אינן מטמאות, אם באו מחמת אונס, ורק ראייה שלישית מטמאה אפילו כשבאה מחמת אונס, שנאמר, "והזב את זובו לזכר ולנקיבה", שהזכיר הכתוב שתי זיבות, "[והזב את זובו]", ורק אחרי כן הקיש את הזב לזבה, "[לזכר ולנקיבה]", ללמד, שרק אחרי שתי ראיות ראשונות, הוקש זב לזבה, שטמאה אף באונס.

ולדעת רבי אלעזר, שלוש הראיות הראשונות אינן מטמאות באונס, ורק הראיות הבאות באמצע מניין שבעה ימים נקיים, מטמאות אפילו באונס [וסותרות את מניין הנקיים], משום שהוא מרבה מהכתוב "את", "[והזב את זובו]", ראייה נוספת, ונמצא שהוקש הזב לזבה, [שיטמא אף באונס], רק אחרי שלוש ראיות.

דף ס"ו

טהור שראה מראה זיבה אחר קרי

מראה זיבה הבא [בתוך המעט לעת] אחרי ראיית קרי אינו מטמא. [ולא משום שקרי נחשב כחולי, ונעשית הזיבה כזיבה שבאה אחר חולי, שאינה מטמאת בראיות ראשונות, אלא] משום ש**כך גזר הכתוב**, שקרי פוטר זיבה הבאה אחריו, [כל המעט לעת], **ואפילו בראיות אחרונות**, שטמאות באונס.

מראה זיבה מעורב בקרי בימי ספירת שבעה

זב שראה שתי ראיות או שלוש, צריך למנות שבעה ימים נקיים מזיבה כדי להיטהר.

ואם ראה באותם ימים מראה זיבה בפני עצמו, **סותר את כל הימים שמנה לטהרתו**, וצריך לשוב, ולמנות שבעה ימים נקיים מזיבה.

אולם אם הייתה הזיבה מעורבת בשכבת זרע, אינו סותר את הימים שעברו, **אלא שאותו יום שראה בו, אינו עולה לו למניין שבעה נקיים.**

ואם ספק לו אם באה הזיבה בפני עצמה, או שהייתה מעורבת בשכבת זרע, יש להחמיר, וסותר את כל מה שמנה כבר.

טומאת שכבת זרע של זב

לדעת רבי אליעזר, שכבת זרעו של זב אינה מטמאת במשא, אלא במגע, כשכבת זרע של טהור.

ולדעת רבי יהושע, כך הדיו, אבל למעשה, כיוון שאי אפשר שלא יהיה מעורב בה צחצוחי זיבה, ממילא מטמאת אף במשא, מחמת תערובתם.

ולדעת רבי יוסי, שכבת זרע של זב, מטמאת במשא אף בפני עצמה, כל אותו יום של ראיית הזיבה.

ויש אומרים, ששכבת זרע של זב, מטמאת במשא, אף בפני עצמה, כל המעט לעת, שלאחר ראיית הזיבה.

האם שמואל היה נזיר

לדעת רבי נהוראי, שמואל הנביא היה נזיר, שכך אמרה חנה כשהתפללה על שמואל, "ומוֹרָה לֹא יֵעָלֶה עַל רֵאשׁוֹ" (שמואל א' א' י"א) כמו שאמר המלאך על שמשון, "ומוֹרָה לֹא יֵעָלֶה עַל רֵאשׁוֹ" (שופטים י"ג ה'), ומכאן, שכשם שמשון היה נזיר, כך שמואל היה נזיר.

ורבי יוסי אמר, שאין מורה האמור כאן לשון נזירות, אלא לומר שלא היה עליהם מורא בשר ודם, ולא היה שמואל נזיר.

ורבי נהוראי הקשה על דבריו, שהרי היה על שמואל מורא בשר ודם, כמו שנאמר "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֶיךָ וְשָׁמַע שְׁאוֹל וַתִּרְגְּמֵנִי" (שמואל א' ט"ז ב') ואם כן לפי דברי רבי יוסי לא נתקיימה בו תפילת חנה שלא יהא עליו מורא בשר ודם.

מי גדול המברך או העונה אמן

אחד מברך, ואחד עונה אמן, שניהם יצאו ידי חובת הברכה, אבל נחלקו חכמים מי גדול יותר.

לדעת ברייתא אחת, המברך גדול מהעונה, שנוטל שכר מצווה זו תחילה על זריזותו. וכן הורה רב לחייא בנו, שיחטף ויברך, וכן הורה רב הונא לרבה בנו, שיחטוף ויברך.

ורבי יוסי אומר, שהעונה אמן גדול מן המברך, כי אין המצווה קרויה, אלא על שם גומרה, והעונה אמן הוא גמר את המצווה. ואמר רבי נהוראי, תדע שכן הוא, שהרי גוליירים [=חייילים פשוטים] מתגרים במלחמה, וגויבורים [=פרשים] נוצחים, [כלומר באים בסוף, ושם נצחון המלחמה קרוי עליהם].

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר "וְיָכַל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ" (ישעיהו נ"ד י"ג).

סליק פרק הכותים וכל מסכת נזיר